

**COLECȚIA DE CARTE ROMÂNEASCĂ VECHIE
A INSTITUTULUI DE CERCETĂRI ECO-MUZEALE TULCEA.
CATALOG (II)**

Lăcrămioara Manea*

Abstract: This paper completes catalogue I, published in the previous edition of Peuce, thus offering the whole view on the Romanian book collection found in the patrimony of Tulcea Eco-Museum Research Institute. This catalogue comprises 39 editions in 45 volumes printed in 1775-1830. Three of them are doubles of the following editions: "**Biblia**" (the Bible) (Blaj, 1795); secret counsellor Alexander Mavrokordatos, "**Phontismata**" (Vienna, 1805), and "**Acatist**" (Ramnic, 1819). Other three volumes are part of J. G. Heineccius's work "**Elemente de filozofie, logică și etică**" (Elements of philosophy, logics and ethics) (Buda, 1829). Chronologically, 15 volumes date from the second half of the 18th century, while 30 old Romanian books date to 1801-1830. After thoroughly analyzing the respective volumes and comparing edition elements from consecrated catalogues, we bring some contributions to "**Bibliografia românească veche (1508-1830)**" (Old Romanian library science (1508-1830)) for 26 out of the 39 described volumes, consisting of several corrections and completions regarding incorrect pagination, content, illustrations and ornaments, all mentioned in the general notes in the catalogue and listed in the paper's final table. Some volumes carry ex-libris and handwritten notes that offer us some view of their intense circulation in all provinces inhabited by Romanians. The publication of the old Romanian book collection from Tulcea museum – 55 editions in 61 volumes – provides specialists with information of net historic, documentary, cultural and social value, and it clarifies certain aspects regarding the circulation and presence of old Romanian books in Northern Dobrudja.

Rezumat: Prezentul studiu completează prima parte a catalogului, publicată în numărul trecut al revistei și întregeste totodată colecția de carte românească veche din patrimoniul Institutului de Cercetări Eco-Muzeale Tulcea. Acest catalog cuprinde 39 de ediții în 45 de exemplare imprimate între anii 1775-1830. Trei dintre volume sunt dublete ale edițiilor: **Biblia** (Blaj, 1795); Alexandru Mavrocordat Exaporitul, **Phontismata** (Viena, 1805) și **Acatist** (Râmnic, 1819). Alte trei exemplare sunt din lucrarea lui J. G. Heineccius, **Elemente de filozofie, logică și etică** (Buda, 1829). Din punct de vedere cronologic 15 exemplare datează din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, iar 30 de cărți românești vechi aparțin perioadei 1801-1830. Cercetând minuțios exemplarele în cauză și comparând elementele de ediție cuprinse în cataloagele consacrate, aducem, pentru 26 din cele 39 de titluri descrise, unele contribuții la **Bibliografia românească veche (1508-1830)**. Este vorba de o serie de îndreptări și completări legate de paginația incorectă, de conținut, de ilustrații și ornamente, toate menționate în catalog la note generale și concentrate în tabelul din finalul lucrării. Unele exemplare poartă ex-librisuri și însemnări manuscrise care ne oferă o imagine asupra circulației lor intense în toate provinciile locuite de români. Publicarea colecției de carte românească veche din cadrul muzeului tulcean, 55 de ediții în 61 de exemplare total, oferă specialiștilor informații de certă valoare istorică, documentară, culturală și socială, precum și lămurirea unor aspecte legate de circulația și prezența cărții vechi românești în spațiul nord-dobrogean.

Key words: bibliography, old Romanian book, ex-librises, notes, correction of the Old Romanian Bibliography.

Cuvinte cheie: bibliologie, carte românească veche, ex-librisuri, însemnări, îndreptări la Bibliografia românească veche.

* Institutul de Cercetări Eco-Muzeale, Str. Progresului, nr. 32, 820009, Tulcea, Romania; lacramanea@yahoo.com

Introducere

Studiul de față vine să întregască prima parte a catalogului de carte românească veche din colecția Institutului de Cercetări Eco-Muzeale Tulcea, publicată în numărul trecut al revistei¹. Întrucât pentru anii de imprimare 1751-1774 nu se păstrează exemplare de carte românească în patrimoniul instituției, am întocmit catalogul celei de-a doua părți pentru intervalul 1775-1830. Catalogul cuprinde descrierea a 39 de ediții în 45 de exemplare, șase dintre volume fiind dublete sau mai multe exemplare ale următoarelor ediții: *Biblia* (Blaj, 1795); Alexandru Mavrocordat Exaporitul, *Phrontismata* (Viena, 1805); *Acatist* (Râmnic, 1819); J. Gottlieb Heineccius, *Elemente de filozofie, logică și etică* (Buda, 1829) – 3 exemplare.

Din punct de vedere cronologic 15 exemplare datează din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, iar 30 de cărți românești vechi aparțin perioadei 1801-1830. După locul de imprimare, 8 dintre acestea provin din două centre tipografice ale Țării Românești (București – 4, Râmnic – 4), 8 au fost imprimate în Moldova (Neamț – 6, Iași – 2), alte 8 în Transilvania (Blaj – 5, Sibiu – 2 și Brașov – 1), iar 21 s-au tipărit în tipografiile din străinătate: Lipsa Saxoniei [Leipzig] – 1; Paris – 2; Sankt Petersburg – 3; Buda – 7; Viena – 8.

Pe lângă edițiile bilingve și edițiile redactate în limba franceză din cadrul colecției noastre de carte veche românească, aminteam și despre tipăriturile în limba neogreacă din a doua jumătate a sec. XVIII și de la începutul sec. XIX, descrise sau nedescrise în *Bibliografia românească veche*². Am introdus în acest catalog trei astfel de tipărituri, imprimate la Viena, pe care considerăm că le putem alătura cărților vechi românești, ele nefiind descrise în cadrul monumentalei lucrări *Bibliografia românească veche (1508-1830)*. Sunt cărți semnate de personalități culturale sau tipărite cu cheltuiala acestora, care aparțin deopotrivă istoriei și culturii noastre din perioada fanariotă: Antonie Manuil din Moldovlahia, *Tropaion tēs Orthodoxou Pisteōs*, 1791; Nicolae Mavrocordat, *Philotheou Parerga*, 1800; Alexandru Mavrocordat Exaporitul, *Phrontismata*, 1805 – 2 exemplare în colecție. De altfel, *Philotheou Parerga* este menționată în catalogul său și de bibliologul Râpă-Buicliu, iar lucrarea marelui serdar Antonie Manuil a fost adusă în atenția specialiștilor, încă din anul 1974, de către Nicolae Vasilescu-Capsali. Argumentele noastre în plus și descrierea cărților se regăsesc în catalog.

Optsprezece exemplare din colecție sunt lucrări cu un conținut laic, în timp ce majoritatea cărților au un conținut ecleziastic. Dintre titlurile cu un caracter laic menționăm: Dimitrie Caracaș, *Poemata medica* (Viena, 1795); Dimitrie Cantemir, *Descrierea Moldovei* (Neamț, 1825); Ioan Alexi, *Gramatica daco-română* (Viena, 1826); Dinicu Golescu, *Însemnare a călătoriei mele* (Buda, 1826); Pavel Vasici-Ungureanu, *Antropologia* (Buda, 1830) ș.a.

Metodologia întocmirii catalogului

Pentru o mai bună înțelegere a demersului nostru, explicăm din nou că metodologia de lucru folosită are la bază Standardul Internațional de Descriere Bibliografică a Cărții Vechi (ISBD(A)), începând cu titlurile uniforme ale edițiilor, numerotate cu cifre romane, urmate de zonele de descriere bibliografică pentru exemplarele în cauză, numerotate cu cifre arabe.

¹ Manea 2011a, 585-622.

² Manea 2011a, 586.

Precizăm că, în marea lor majoritate, titlurile uniforme ale cărților românești vechi au fost stabilite în cadrul secției de bibliologie a Institutului de Memorie Culturală București (CIMEC). În general, pentru stabilirea titlului uniform se analizează conținutul lucrării în raport cu titlul propriu-zis, precum cazul cărților având cuprins de origine biblică – Biblia V.T. *Psalmi*; Biblia N.T. *Apostol* de exemplu.

În cadrul descrierii bibliografice a exemplarelor am menționat titlul propriu-zis, în forma în care apare pe pagina de titlu, principalul responsabil, datele de apariție și indicarea paginajului cu eventuale lipsuri ale exemplarelor incomplete. Urmează notele generale (de ediție) și notele specifice (de exemplar): descrierea legăturii, starea de conservare, ex-librisuri și însemnări, circulația exemplarului.

În cadrul notelor generale, pe lângă unele precizări desprinse din cataloagele de bază, am adăugat noi elemente de descriere constatate în urma cercetărilor noastre, precum numerotări greșite de paginaj, note de conținut, ilustrații etc. Uneori, în cadrul secțiunii descriptori, apar la note generale date despre autorii lucrărilor, pentru a sublinia valoarea traducerilor în limba română sau a edițiilor publicate în timp. În finalul notelor generale am optat pentru menționarea responsabililor de ediție, în afara autorilor (patronaj, editori științifici și comerciali, recenzori, tipografi etc.), conform standardului de descriere menționat.

În ceea ce privește notele specifice, o atenție deosebită a fost acordată stării de conservare a volumelor, indicându-se concret foile lipsă, unele completări manuscrise, inserarea de foi albe la relegarea cărților etc. La transcrierea însemnărilor literele suprascrise sunt redată în paranteze rotunde, iar unele lămuriri, completări sau cuvinte lipsă în paranteze drepte.

În cazul dubletelor, am insistat numai asupra particularităților de exemplar.

Pentru descrierea cărților s-au folosit o serie de abrevieri, unele dintre acestea fiind în conformitate cu normele internaționale în uz pentru descrieri bibliografice: **CE** – Circulația exemplarului; cf. – conform; col. – coloane; **CRV** – Carte românească veche; **EXL** – Ex-librisuri; f. – foi; [f] – foaie nenumotată; il. – ilustrații; **Î** – Însemnări; **L** – Legătura; **N.T.** – Noul Testament; num. – numerotată; p. – pagini; [p] – pagină nenumotată; **P** – Proveniență; pl. – planșe; **R** – rânduri pe pagină; r – recto; **SC** – Stare de conservare; **V.T.** – Vechiul Testament; v – verso; vol. – volume.

CATALOG II (1775-1830)

Catalogue II (1775-1830)

1775

I. LITURGHIER (română) Blaj. 1775

1. *Dumnezeieștile Liturghii*. – Acum a doua oară tipărite / supt stăpânirea Preainălțatei Împărăteasii Râmleanilor, Prințesii Ardealului Maria Teresa; cu blagoslovenia celor mai mari. – (Blaj: În Tipografia Mănăstirii Bunei-Vestiri: De Petru Papavici Râmnicianul Tipograf, 1775). - [1] f., p. 1-68, 71-224: 4 il.; În 8° mare (20 × 16,5 cm); 24 R (15 × 11 cm) (Fig. 1).

Note generale

BRV II-391, 212; Râpă-BRVA, 289.

Ediția I a fost tipărită la Blaj, în 1756, de Mihail Becicherechi *cf.* BRV II-300, 134.

Numerotări greșite de paginație: p. 129 num. greșit 29; p. 132 num. greșit 131; p. 133 num. greșit 132; p. 136 num. greșit 135; p. 137 num. greșit 136; p. 138 num. greșit 137; p. 139 num. greșit 138; [...]; p. 165 num. greșit 164; p. 166 num. greșit 165; [...]; p. 195 num. greșit 194; [...]; p. 199 num. greșit 188; p. 200 num. greșit 199; [...]; p. 223 num. greșit 222; p. 224 nenumerotată.

Reiese că ediția are de fapt [2] f. și 224 p., nu [2] f. și 223 p. cum apare în BRV.

Ediția conține 5 xilografuri semnate de Petru Papavici Tipograful, apreciat ca fiind „cel mai productiv gravor în lemn de la Blaj”³ unde a lucrat între anii 1764-1782. Gravurile sale au fost reproduse până pe la 1830, în diferite centre tipografice.

Ilustrații: f. [1v]-*Buna-Vestire*; p. 58-*Discosul și Potirul*, semnată între faldurile lambrechinului „Petru T.”; p. 70-*Sf. Ioan Zlatoust*; p. 130-*Sf. Vasile cel Mare*; p. 179-*Sf. Grigore*.

Ornamente: viniete de frontispiciu: p. 50, 71, 131, 180-Iisus Hristos; vignetă finală cu floare bătută în mijloc, adusă din cărțile de la Râmnic: p. 113, 128, 173, 178, 222; inițiale ornate cu roșu și negru.

Titlu din BRV: **Liturghie (Blaj). 1775**

Responsabilități:

Maria Tereza, împărăteasă a Austriei, regină a Boemiei și Ungariei, mare principesă a Transilvaniei (1740-1780): patronaj.

Ieronim Calnochi: revizor *cf. Aprobăție*, f. [2].

Petru Papavici Râmnicenul: tipograf.

Gherman, ieromonah: diortositor *cf.* p. [224].

Note specifice

L: originală, din piele pe lemn, cu ornamente și urme două închizători; cotor cu trei nervuri profilate.

SC: mediocră; exemplar incomplet cu lipsă f. [2] și p. 69-70; legătura și unele foi desprinse; pete ruginii, urme de fostă umezeală, depozite de ceară și ușor atac de anobiide.

Î: Spre amintire: Preot Econom Andreiu D. Moisiu, Miercuri, 12 Septembrie 1945. Dolina, Botoșani (însemnare de proprietate și circulație, pe spațiul liber al p. 31, cu cerneală neagră).

Acea(s)tă / sfântă / Litu(r)ghie / a(m) cu(m)părat-o / eu preutu(l) / Petru / cu 5 le(i) / de la da(s)călu / Petru (însemnare de cumpărare a cărții, nedată, în partea inferioară a p. 71, 73, 75, 77, 79, 81, 83, 85 și 87, cu alfabet chirilic).

CE: Exemplarul a circulat din Transilvania în Moldova, ajungând în Dobrogea prin Țara Românească.

P: Achiziție anticariat București, 1981.

Cota: CRV XVIII 20 II.

³ Tatai-Baltă 1977, 707.

1776

II. MARLIANUS AMBROSIUS, profesor de teologie

2. *Theatron Politikon*. – Metaglōtisthen ek tēs latinēkēs eis tēn ēmeteran 'aplēn dialektōn / para tou Ypsēlotatou kai sophōtatou aythentou tēs Ouggroblakhias Nikolaou tou Maurokodratou. – Nyn ek deutērou typōis ekdothen [Acum a doua oară tipărit]. – (En Lipsia tēs Saxōnias [Leipzig]: Parā Bernardō Khrisophorō Breitkopph kai giōs, 1776). - [4] f., 504 p.; In 8° mare (20 × 12,5 cm); 37 R (16 × 9 cm) (Fig. 2).

Note generale

BRV II-397, 217-218; Râpă-BRVA, 290.

Descriptori: Autorul Ambrosius Marlianus nu este indicat pe publicație, iar traducerea în limba neogreacă a prototipului latinesc scris de profesorul Marlianus îi aparține preotului Ioan Avramie, care a efectuat traducerea din porunca prințului Nicolae Mavrocordat (1680-1730). Versiunea grecească a circulat în manuscris după moartea domnitorului Nicolae Mavrocordat. Ediția I a cărții în limba neogreacă a apărut abia în 1758, la Leipzig, fiind editată de Serafim Pissideios, arhimandritul Mănăstirii Kykkos din insula Cipru. Pissideios precizează în dedicație că această ediție a fost închinată lui Constantin Nicolae Mavrocordat, domn al Țării Românești (1756-1758), ca fiu al traducătorului (cf. BRV II-310, 143-144).

Cercetătoarea Ariadna Camariano a fost prima care a identificat atât autorul, cât și traducătorul *Teatrului politic*. Astfel, prima ediție a operei lui Marlianus în limba latină, *Theatrum politicum*, s-a publicat la Roma în anul 1631. În ceea ce privește traducătorul, cercetătoarea a argumentat că în titlul celor două manuscrise grecești existente la Biblioteca Academiei Române se spune că traducerea s-a efectuat de Ioan Avramie, numele lui Nicolae Mavrocordat nefiind menționat. Greșeala i-a aparținut clericului Serafim Pissideios, care a atribuit eronat traducerea lui Nicolae Mavrocordat, plecând de la un manuscris cu un ex-libris aparținând domnitorului⁴.

Ediția a 3-a a apărut la Veneția, în anul 1802 (BRV II-655, 443).

Prima ediție în limba română a *Teatrului politic*, după traducerea lui Grigore Pleșoianu, s-a tipărit la Buzău, în Tipografia Sf. Episcopiei, 1838, în trei volume (BRM IV-68268, 558).

Note de conținut:

Tō Philanagnōstē (f. [2]); *Pinax* (f. [3-4]).

Ornamente: vinete de frontispiciu, vinete finale și inițiale ornate.

Titlu din BRV: **Teatru politic (Lipsca). 1776**

Responsabilități:

Mavrocordat, Nicolae, domn al Țării Românești (1716-1717, 1719-1730): traducător (indicație eronată în foaia de titlu).

Avramie, Ioan, predicatorul Curții domnești a lui Nicolae Mavrocordat: traducător.

Breitkopph, Bernard Christophor: tipograf.

⁴ Camariano 1941-1942, 216-260.

Note specifice

Exemplarul nu conține însemnări vechi.

L: originală, din pânză pe carton presat, cotor și colțuri din piele; cotor cu cinci nervuri profilate și ștanțe aurii.

SC: bună; exemplar complet, foi cu pete ruginii.

P: Achiziție Ioan Olimpia (Kentridis)⁵, Tulcea, 1978.

Cota: CRV XVIII 21 II.

1777

III. CARRA, JEAN-LOUIS (1744-1793)

3. *Histoire de la Moldavie et de la Valachie*: Avec une dissertation sur l'état actuel de ces deux Provinces / par M. C. [Monsieur Carra] qui a séjourné dans ces Provinces. – (A Jassy [Paris]: Aux dépens de la Société Typographique des Deux – Ponts, 1777). – VIII, 223 [- 224] p.; In - 12° (17 × 10 cm); 26 R (11,5 × 6,5 cm) (Fig. 3).

Note generale

Râpă-BRVA 226, 110-111 (Addenda).

Descriptori: Autorul Jean-Louis Carra, literat și om politic francez, a fost în tinerețe secretarul domnitorului Grigore Alexandru Ghica în a doua domnie a acestuia în Moldova (1774-1777) și preceptor al copiilor acestuia. În anul 1776 a părăsit Moldova trecând în Polonia, de unde s-a înapoiat în Franța în 1777. După izbucnirea revoluției franceze, Carra a activat în presa girondină și, deputat în Convențiunea Națională, a fost implicat în procesul șefilor girondinei și ghilotinat alături de ei la 31 octombrie 1793⁶.

Prima ediție, din 1777, are menționat pe foaia de titlu ca loc de imprimare orașul Iași. Nefiind descrisă în BRV, în anul 1955 istoricul Virgil Cândea avea să ridice primul problema includerii acestei ediții, cât și a celor ulterioare, în BRV, fiind vorba de o lucrare despre români și țările române scrisă de un francez. Tot acum, V. Cândea a demonstrat că Iașul era o falsă indicație pentru a ocroti identitatea adevăraților tipografi. Cartea lui Carra a fost publicată la Paris după cum indică aprobarea (p. 224 nenumărată) și privilegiul (p. 225-226 nenumărate), care au fost necesare pentru tipărirea și difuzarea volumului. Mai mult, Carra a intenționat să ascundă faptul că lucrarea apăruse la Paris, pregătind și serii de exemplare care au circulat la noi, în care anumite indicii de localizare (epistola dedicatorie, aprobarea, privilegiul) fuseseră înlăturate⁷.

Ediția a 2-a în limba franceză a apărut la Paris: chez Saugrain, libraire, rue des Lombardes, 1778 cf. Râpă-BRVA 227, 111 (Addenda).

⁵ 174 de manuscrise și tipărituri în limba neogreacă fac parte din Colecția Ioan Olimpia. Cărțile i-au aparținut fratelui ofertantei, Theodor Kentridis, preot arhimandrit care a slujit la Biserica grecească din Tulcea.

⁶ Cândea 1955a, 243; Lăzărescu 1985, 104-105.

⁷ Cândea 1955a, 244-245.

Ediția a 3-a în limba franceză a apărut la Neuchâtel, 1781, cuprinzând și memoriile istorice și geografice ale generalului Frederic Guillaume Bauer. Această ediție a fost inclusă și descrisă analitic de C. Mălinaș în catalogul său de CRV (Mălinaș-CCRV 59, 74-75).

J.L. Carra a utilizat pentru lucrarea sa opera lui Dimitrie Cantemir, *Historische geografische und politische Beschreibung der Moldau*, Frankfurt und Leipzig, 1771 cf. BRVÎA, 143.

Numerotări greșite de paginatie: p. 172 num. greșit 712.

Note de conținut:

Epistola dedicatorie semnată Carra (p. V-VIII); *Discours préliminaire* (p. IX-XXX); *Table des matières* (p. XXXI-XXXII); *Histoire de la Moldavie et de la Valachie* (p. 1-5); *De la Moldavie. Géographie ancienne; création des Princes* (p. 6-26); *De la Valachie. Géographie ancienne: elle reconnoit la domination des Turcs. Autorité de ses Princes* (p. 27-35); *Histoire des Princes de Moldavie et de Valachie* (p. 35-60); *Famille de Cantemir* (p. 61-86); *Famille des Gika* (p. 87-92); *Famille des Petreczicus, des Ducas et des Cantacuzenes* (p. 93-100); *Suite de l'histoire de Moldavie et de Valachie* (p. 101-110); *Famille des Maurocordato* (p. 111-135); *Famille des Brancovan* (p. 136-148); *Suite de l'histoire de Moldavie et de Valachie* (p. 149-161); *Dissertation sur l'état actuel de la Moldavie et de la Valachie. Géographie moderne* (p. 162-165); *Climat* (p. 166-167); *Sol* (p. 168-171); *Population et mœurs* (p. 172-178); *Agriculture, économie rurale, commerce et arts* (p. 179-187); *Revenus* (p. 188-189); *Gouvernement et justice* (p. 190-197); *Officiers du Prince. Magnificence de sa Cour* (p. 198-208); *Du caractere des Moldave set Valaques* (p. 209-219); *Réflexions politiques sur la Moldavie et la Valachie* (p. 220-223); *Approbation* (p. [224]); *Privilège* (p. [225-226]).

Titlu uniform: **Histoire de la Moldavie et de la Valachie [Paris]. 1777**

Responsabilități:

Avec approbation et privilege du Roy.

Le Prince Louis de Rohan, co-adjutor de l'évêché de Strasbourg: beneficiarul dedicației.

Pidansat de Mairobert: revizor (cf. *Approbation*).

Note specifice

Exemplarul a fost legat fără prefață și privilegiu, pentru mascarea locului de imprimare. Nu conține însemnări vechi.

L: originală, din carton marmorat și cotor piele; cotor cu cinci nervuri profilate și ștanțe aurii.

Pe cotor: „Carra / Histoire / de la / Moldavie / et de la / Valachie / Iassy – 1777”.

SC: bună; exemplar incomplet cu lipsă p. IX-XXXII și p. [225-226].

P: Transfer Biblioteca Academiei Române, 1978.

Cota: CRV XVIII 121 I.

1781

IV. CAZANII (română) Râmnic. 1781

4. *Cazanii*: ce cuprind în sine evangheliile tâlcuite ale duminicilor de preste ani [...] / care acum s-au tipărit în zilele prealuminatului domn Alexandru Ipsilanti Voievod; cu blagoslovenia preasfințitului mitropolit Kir Grigorie. – (Râmnic: În Sfânta Episcopie: de

Climent ieromonahul și de popa Constandin Tipograful, 1781). – [2], 312 f: 1 il.; In folio (27,5 × 20 cm); 35 R (21,5 × 15,5 cm) (Fig. 4).

Note generale

BRV II-445, 271-272; BRV IV-445, 262; BRVÎA 256, 177-178; Râpă-BRVA, 297-298.

Ediția a fost în mare parte reeditare după *Cazania* lui Varlaam, 1643.

Numerotări greșite de paginație: f. 166 num. greșit 165; f. 190 num. greșit 189.

Ilustrații: f. titlu v-Stema lui Alexandru Ipsilanti Voievod.

Ornamente: viniete de frontispiciu: f. [1r]-Iisus Hristos în medalion și motive florale, semnată „K: T: Д”; f. 1r-Iisus Hristos în medalion, încadrat în desene cu flori, două păsări și două coșuri cu fructe, semnată „КТД 1745” (Constandin, 1745); f. 162r, 165v, 172v, 176r, 180r, 183r, 190r, 208v, 211r, 214 r etc.-Iisus Hristos în medalion, semnată „ГІІК” (G[eorghe] [sin] P[opa] C[onstandin] cf. Râpă-BRVA, 297); inițiale ornate.

Titlu din BRV: **Cazanii (Râmnic). 1781**

Responsabilități:

Ipsilanti, Alexandru, domn al Țării Românești: patronaj.

Grigorie, mitropolit al Țării Românești: patronaj.

Filaret, episcopul Râmnicului (1780-1792): editor comercial.

Grigorie Râmniceanul, ierodiacon: prefațator, diortositor cf. f. 312v.

Climent, ieromonah: tipograf.

Constantin Atanasievici Râmniceanul, preot: tipograf.

Note specifice

L: ulterioară, deteriorată, din carton presat marmorat și cotor piele.

SC: mediocră; exemplar complet, foi cu pete ruginii, depozite de ceară și urme de fostă umezeală; volumul prezintă deteriorări mecanice și ușor atac de anobiide.

Î: Să se știe că au cu[m]păratu această Eva[n]ghelia / Să să știe cine au cu[m]păratu acea(st)ă Evanghelie și au / dat tuo [sic!] pomană la beserecă la Filiuci? Și cine ao [sic!] [lua] / să fie blă(s)tămat de Domnu(l) I[isu]s H[risto]s. Eu Ion da(s)că(l) o am da(t) / pomană la beserecă văleat 1794 (însemnare de cumpărare, dăruire și afurisenie, în partea inferioară a f. 1r-5r, cu alfabet chirilic)⁸.

P: Achiziție anticariat București, 1977.

Cota: CRV XVIII 22 IV.

V. PRĂVĂLIOARĂ (română) București. 1781

5. *Prăvălioară cu învățătură besearicească de taina ispovedanii*. – a doua oară acum tipărită / în zilele prealuminatului domn Alexandru Ioan Ipsilanti Voievod; cu blagoslovenia și cheltuiala preasfințitului mitropolit Kir Grigorie. – (București: În Tipografia Sfântei Mitropolii: de Stanciu Popovici Tipograful, 1781). – [3], 47 f: 1 il.; In 8° mare (21 × 16 cm); 26 R (16 × 10 cm).

⁸ Manea 2004b, 19.

Note generale

BRV II-450, 273-274; Râpă-BRVA, 300-301.

Cercetătorul D. Râpă-Buicliu vorbește despre două tiraje succesive ale acestei ediții, tiraje numite convențional A și B. La exemplarele A, chenarul foii de titlu, din flori tipografice, are $9,8 \times 16,4$ cm, iar după numele „Popovici” sunt puse două puncte. Pe f. 47r, motivul decorativ final este constituit din patru rânduri, așezate în piramidă inversă, de litera OT cu T-ul în jos. Pe f. 47v, motivul perlat final are patru rânduri. În cazul exemplarelor B, chenarul foii de titlu este de $10,5 \times 17,3$ cm, cele două puncte după „Popovici” se înlătură, iar pe f. 47v motivul final are numai trei rânduri perlate și al patrulea înfățișează un serafim cu mustăți. Există deosebiri și în ceea ce privește unica xilogravură a ediției, de pe verso-ul foii de titlu, reprezentându-i pe Sfinții Împărați Constantin și Elena, avându-l deasupra pe Iisus Hristos binecuvântând. În xilogravura A, personajele se profilează pe un dalaj înflorat, privesc în față și au costumele împărătești bogat decorate (Fig. 5). În xilogravura B dalajul este înlăturat, costumele simplificate, scrisul este redus la inițiale, fondul este decorat cu triunghiuri hașurate orizontal, iar personajele au privirea convergentă (cf. Râpă-BRVA, 300-301).

Ediția I s-a tipărit în anul 1774 cf. f. 47v, cu titlul *Învățătură besericească* (BRV II-387, 206).

Titlu din BRV: **Prăvălioară de taina ispovedanii (București). 1781**

Responsabilități:

Ipsilanti, Alexandru, domn al Țării Românești: patronaj.

Grigorie, mitropolit al Țării Românești: patronaj, editor comercial, prefațator.

Stanciu Popovici (Tomovici) Bucureșteanul: tipograf.

Note specifice

Exemplarul nostru este de tip A după foaia de titlu, xilogravura și motivul perlat final, fără serafim. Volumul are la început și la sfârșit câte o foaie liberă, pe care s-au făcut diverse însemnări ne semnificative. Marginile foilor sunt tăiate strâmb, pentru noua copertă, cartea având o formă ușor trapezoidală.

L: ulterioară, deteriorată, din carton presat și cotor, colțuri din piele; cotor cu cinci nervuri profilate.

SC: mediocră; exemplar complet, foi cu pete ruginii și mucegai, atac de anobiide la legătură.

EXL: ștampila «Parohia Bisericii Sf. Nicolae Ungureni Craiova»⁹ (pe foile libere de la început și sfârșit).

Î: Această cârtică iaste a / iaste a [sic!] Sfi(n)tei / mănăstiri Hurezii¹⁰ / Hurezii. S-au scris ca să nu să / dea la a(l)tă pa(r)te / ca să nu să dea la altă parte / dintru a(le) părintelui Roma(n) / Roma(n) ieroschimonah. / Doamne Dumnezeule greșit-am / în ceri și înaintea Ta, / înaintea Înălțimii / Înălțimii Tale și nu sunt / vreadnic să mă chemi / ca pe robul Înălțimii Tale / leat 1809 (însemnare de posesiune, în partea inferioară a f. [1-3] și 1-12, cu alfabet chirilic).

⁹ Este vorba de Biserica Ungureni din Craiova, zidită între 1774-1780 de Constantin și Nicolae Becheanu pe locul uneia de lemn, reparată ulterior, în anii 1844 și 1916 cf. Stoicescu 1970, I, 227.

¹⁰ Mănăstirea Horezu (com. Horezu, jud. Vâlcea) a fost construită de Constantin Brâncoveanu între 1690-1694, reparată la 1827 și la 1872 cf. Stoicescu 1970, I, 369.

Dintru ale răposatului Roman ieroschimonah, care au dat (însemnare pe spațiul liber din dreapta f. 3r, cu alfabet chirilic).

P: Achiziție anticariat București, 1982.

Cota: CRV XVIII 23 II.

1784

VI. BIBLIA N.T. APOSTOL (română) București. 1784

6. *Apostol*: ce are întru sine faptele și poslaniile apostolilor. – acum de iznoavă tipărit și cu mai bune îndreptări diortosit, așezat după urmarea celui grecesc / cu blagoslovenia și cu cheltuiala preasfințitului mitropolit al Ungrovlahiei Kir Grigorie. – (București: În Tipografia din Sfânta Mitropolie: de Stanciu Tomovici Tipograful, 1784). – f. [4], 148 f. il.; In folio (28,5 × 20 cm); 38 R (26 × 15 cm) (Fig. 6).

Note generale

BRV II-466, 284-285; BRV IV-466, 263; BRVÎA 56, 50-51; Ștefan-CMMB 26, 76-78.

Pentru ilustrații, frontispicii și tipologia inițialelor ornate a se vedea Ștefan-CMMB, 77.

Titlu din BRV: **Apostol (București). 1784**

Responsabilități:

Suțu, Mihai, domn al Țării Românești: patronaj.

Grigorie, mitropolit al Țării Românești: patronaj, editor comercial, prefațator, diortositor *cf.* f. [4r].

Gherman, ieromonah: diortositor *cf.* f. [4r].

Stanciu Tomovici Bucureșteanul: tipograf, gravor.

Grigorie, ieromonah: gravor (*cf.* f. 101r-*Deisis*, semnat „1768 de Grigorie ieromonah”).

Note specifice

Pe foaia liberă de la început s-a scris cu creion textul paginii de titlu, care lipsește. Marginile foilor au fost tăiate pentru noua copertă, iar foaia 5 a fost legată invers. Exemplarul are numeroase adnotări pe marginile foilor, scrise cu cerneală neagră sau roșie.

L: ulterioară, din pânză pe carton presat, cu cotor și colțuri din piele; cotor cu cinci nervuri profilate.

SC: mediocră; exemplar incomplet cu lipsă f. [1-3] și f. 149; foi cu pete ruginii, depozite de ceară, deteriorări mecanice și numeroase restaurări empirice.

EXL: ștampila «Ex libris B. S. Toujours semer» (pe coperta 1 interior).

Î: Reamintire, Subsemnatul Picher am venit / împreună cu Domnul Inginer I. Măinescu / cu care a stăruit de a făcut la / această biserică sfântă o reparație / generală, fiind preot bătrânul / și neobositul Gheorghe Alesandrescu, / care a pus o mare activitate în / toată viața lui pentru această / sfântă biserică, căci ajunsese / în ruină. Picher cl. I, 1907 mai 24 (însemnare pe forzas 1 făcută cu creionul).

P: Achiziție anticariat București, 1977.

Cota: CRV XVIII 24 IV.

VII. MICU CLAIN, SAMUIL (1745-1806)

7. *Propovedanie sau învățăături la îngropăciunea oamenilor morți* / Acum de preotul Samoil Clain de Sad făcute. – cu bunăvoința celor mai mari. – (Blaj: Cu Tipariul Seminarului, 1784). – [2] f., 139 [- 140] p.; In 4° mare (22 × 18,5 cm); 25 R (16 × 12 cm) (Fig. 7).

Note generale

BRV II-472, 287-288; BRV IV-472, 263-264.

Descriptori: Samuil Micu Clain, filolog și istoric iluminist român, unul dintre corifeii școlii Ardelene, a scris peste 60 de lucrări pe teme diverse.

Ediția a 2-a a apărut la Sibiu, 1842¹¹.

Ornamente: vinieta de frontispiciu: p. 1-înger încadrat de elemente vegetale; vinieta finală: p. 139; inițiale ornate: f. [2], p. 20, 32, 49, 60, 74, 82, 118-cu reprezentări fitomorfe, p. 1, 97-cu reprezentări antropomorfe și p.13-cu reprezentări antro-po-fitomorfe.

Titlu din BRV: **Propovedanie ... la îngropăciunea oamenilor morți (Blaj). 1784**

Responsabilități:

Micu Clain, Samuil: prefățător.

Note specifice

Exemplarul nu conține însemnări vechi.

L: nelegat. Legătura originală din carton presat și cotor piele, deteriorată, a fost înlăturată înainte de restaurarea volumului.

SC: bună; exemplar complet, restaurat în intervalul 25.07.2005/2.03.2007. Volumul a fost cusut după restaurare, cu patru nervuri profilate pe cotor.

EXL: semnătura de posesor Cosma Moise (pe foaia de titlu, cu alfabet latin), iar pe p. 139 semnătura de posesor Cosma Mihai (cu alfabet chirilic, probabil tatăl lui Cosma Moise).

P: Achiziție anticariat București, 1977.

Cota: CRV XVIII 25 III.

VIII. TEODOR STUDITUL (759-826)

8. *Cuvintele* / Sfântului părintelui nostru Teodor Studitul. – tălmăcite de pre limba cea proastă grecească și îndreptate / de preasfințitul părinte Kir Filaret, Episcopul Râmnicului. – (Râmnic: În Sfânta Episcopie: de Climent ieromonah tipograf și de popa Costandin tipograf, 1784). – f. 1-5 și 8, 123 f.: il.; In folio (28 × 20,5 cm); 38 R (24 × 15,5 cm) (Fig. 8).

Note generale

BRV II-481, 295-300; Poenaru-CBRV, 223.

Descriptori: Sfântul Teodor Studitul a fost un strălucit inmograf grec, teolog și stareț al Mănăstirii Sfântului Ioan Botezătorul de la Studion, în marginea orașului Constantinopol. Cea

¹¹ Cf. BRM III-36675, 325. Un exemplar se păstrează și în colecțiile I.C.E.M. Tulcea, nr. inv. 836.

mai importantă contribuție teologică a lui Teodor Studitul, *Despre sfintele icoane*, a fost o apărare a icoanelor în timpul celei de-a doua perioade a iconoclasmului, la începutul secolului al IX-lea¹².

Ediția a 2-a a apărut sub titlul: Teodor Studitul, *Cuvinte ... cercetate cu deamăruntul și date acum pe graiu îndreptat*, București, 1940, îngrijită de arhim. Atanasie Dincă. În introducerea acestei ediții se afirmă că traducerea în limba română a fost făcută după versiunea greacă tipărită la Veneția, în 1676. Istoricului Virgil Cândea i se pare mai plauzibilă traducerea după versiunea greacă retipărită la Veneția, în 1770¹³.

Numerotări greșite de paginație: f. 22 num. greșit 21; f. 23 num. greșit 22; f. 30 num. greșit 29.

Ornamente: vinieta de frontispiciu: f. 1-*Deisis*, semnată Gheorghe Popa Cos[antin] Tip[ograf] Râm[niceanul]; inițiale ornate cu roșu.

Titlu din BRV: **Cuvinte (Râmnic). 1784**

Responsabilități:

Suțu, Mihai, domn al Țării Românești: patronaj.

Filaret, episcopul Râmnicului: patronaj, traducător, editor comercial, prefațator, diortositor.

Grigorie Râmniceanul, ierodiacon: diortositor cf. f. 123v.

Climent, ieromonah: tipograf.

Constantin Râmniceanul, preot: tipograf, gravor.

Note specifice

L: ulterioară, deteriorată, din carton marmorat și cotor, colțuri piele; cotor cu șapte nervuri profilate.

SC: relativ bună; exemplar incomplet cu lipsă f. 6-7 liminare; primele 50 de foi, arse în partea inferioară, au fost completate cu hârtie japoneză în anul 2003.

Î: Această ca(r)te a Sfântului Teodu(r) Studitu(l) / este cu(m)părată de mine din București de la / pescărie peste drum de la u(n) pesca(r) cu lei 12 / adică lei doisprezece tocmît și cine s-ar ispiti / ca să o fure să n-aibă parte ca să vază fața lui Hri(s)tos / 844 martie 5, Isidor Ciubotaru (însemnare de cumpărare și afurisenie, pe verso-ul foii de gardă 2, cu alfabet chirilic)¹⁴.

P: Achiziție anticariat București, 1978.

Cota: CRV XVIII 26 IV.

1788

IX. PRAVILĂ (română) Viena. 1788

9. *Pravilă de obște asupra faptelor reale, și a pedepsirii lor.* – (Viena: Cu Tipariul lui Iosif de Kürzböck, 1788). – 7 f., 145 p.; In 8° mare (20 × 12 cm); 25 R (14,5 × 8 cm) (Fig. 9).

¹² Dincă 1940, 5.

¹³ Cândea 1955b, 262.

¹⁴ Manea 2004b, 19.

Note generale

BRV II-522, 326-327; BRV IV-522, 267; Râpă-BRVA, 325.

Acest Cod penal reprezintă traducerea din limba germană făcută de Ioan Budai-Deleanu, precedată de Decretul de promulgare al împăratului Iosif al II-lea, dat la Viena în 13 ianuarie 1787 (cf. Râpă-BRVA, 325).

Tipografia Vieneze Kürzböck i s-a încredințat prin hotărâre imperială privilegiul, în 1770, de a tipări cărțile necesare românilor ortodocși din imperiu, în încercarea de a întrerupe circulația cărții românești din Principate în Transilvania și totodată o metodă de control a tiparului destinat românilor ortodocși¹⁵.

Numerotări greșite de paginație: p. 98 num. greșit 68; p. 102 num. greșit 101; p. 121 num. greșit 211.

Note de conținut:

Pravila cuprinde două părți: partea I intitulată *Pentru faptele reale criminălești și pedeapșele criminălești* (cu șapte capitole) și partea a II-a intitulată *Pentru faptele reale politicești și pedeapșele politicești* (cu cinci capitole).

Decretul lui Iosif al II-lea din 13 ianuarie 1787 (f. 2-4); *Scara* (f. 5-6); Titlul părții I (f. 7); Partea I (p. 1-98); Partea a II-a (p. 99-145).

Titlu din BRV: **Pravilă de obște (Viena). 1788**

Responsabilități:

Iosif al II-lea, împărat al Germaniei, Ungariei și Boemiei (1765-1790): patronaj.

Budai-Deleanu, Ioan (1760-1820): traducător.

Note specifice

Exemplarul nu conține însemnări vechi.

L: originală din carton, cu atac de anobiide.

SC: relativ bună; exemplar complet, foi cu pete ruginii și atac de anobiide stopat.

P: Achiziție anticariat București, 1984.

Cota: CRV XVIII 27 II.

1791**X. MANUIL ANTONIE, mare serdar în Moldovlahia**

10. *Tropaion tēs Orthodoxou Pisteōs* / Ponēma Antōniou Manouēl toū en Moldoblakhia, megalou serdarē khrēmatisantos. – Nūn prōton tupois ekdothen, dapanē toū autoū kai aphierōthen tō paneugenestatō Arkhonti Megalō Spatharē Kuriō, Kuriō Iōannē Bakareskoulō. – (En Biennē tēs Aoustrias: Ek tēs Tupographias Iosēph toū Baoumaūsterou, 1791). – 24, 291 [- 292] p.; In 4° mare (24 × 18 cm); 41 R (19 × 13 cm) (Fig. 10).

¹⁵ Berindei 1991, 57.

Note generale

Nedescrisă în BRV, lucrarea face parte din categoria tipăriturilor grecești din a doua jumătate a sec. XVIII și începutul sec. XIX care aparțin istoriei și culturii românești din perioada fanariotă, fie că sunt semnate de personalități culturale românești sau tipărite cu cheltuiala lor, fie traduceri în limba greacă închinat de către editori sau de traducători unor domnitori și mari dregători din Principatele Române. Ediția apare în 1903 descrisă în *Bibliografia greacă* a lui C. Erbiceanu¹⁶, însă, N. Vasilescu-Capsali va readuce această lucrare în atenția specialiștilor drept o tipăritură „care poate fi alăturată cărților vechi românești”¹⁷.

Descriptori: Antonie Manuil, care a fost mare serdar în Moldovlahia, după cum se spune în foaia de titlu, este autorul acestei culegeri de texte moralizatoare, închinată marelui spătar al Țării Românești Ienăchiță Văcărescu (1740-1797), din îndemnul căruia s-a născut această scriere¹⁸. Din cuprinsul dedicației reiese că Manuil a fost un apropiat al marelui cărturar muntean, fiind și dascăl, după moda timpului, al stolnicului Alexandru (Alec) Văcărescu (1762-1799), primul fiu al lui Ienăchiță Văcărescu și continuator a tradiției sale poetice¹⁹.

Ienăchiță Văcărescu știa foarte bine italiana, pe lângă greacă și latină, franceză, germană și turcă. În anii războiului ruso-turc (1768-1774) acesta se afla împreună cu familia în pribegie la Brașov, timp în care serdarul Antonie Manuil a lucrat la opera sa²⁰.

În timpul domniei lui Alexandru Ipsilanti (1774-1782), care îl numește pentru a treia oară vistier și spătar, omul de cultură Ienăchiță Văcărescu ajunge pentru prima dată la Viena în misiune diplomatică. Din ordinul lui Nicolae Mavrogheni, domn al Țării Românești (1786-1790), este exilat în insula Rhodos împreună cu fiul său Alec, de unde revine în țară în anul 1790 recăpătând și rangurile boierești²¹.

Lucrarea scrisă la Brașov și publicată în 1791, *Triumful credinței ortodoxe*, reprezintă, în principal, o traducere greacă a lucrării *Il giovine istruito* a scriitorului italian Geminiano Gaeti. Textul tradus a fost completat de Antonie Manuil cu numeroase comentarii teologico-morale extrase din diferite alte scrieri, precum și cu explicații (note) de ordin bibliografic (cf. Foaia de titlu).

Primele 11 pagini din cele 24 liminare sunt nenumerate, iar p. 12-24 sunt numerotate cu cifre grecești.

Pe pagina de titlu se mai precizează că îngrijitorul de ediție este Dimitrios Paulu, nobil din Ioannina.

Note de conținut:

Foaia de titlu; Dedicția autorului către marele spătar Ioan (Ienăchiță) Văcărescu (p. [3-8]); Prefața asupra cărții, apreciindu-i valoarea, semnată de arhiereul Nicodim al Sinadelor (p. [9-10]); Două epigrame, una asupra cărții semnată de marele logofăt Ioan Geanet, cealaltă asupra

¹⁶ Erbiceanu 86, 152-153.

¹⁷ Vasilescu-Capsali 1974, 95.

¹⁸ Vasilescu-Capsali 1974, 93.

¹⁹ Poetul Alec Văcărescu a fost surghiunit la Tulcea în iunie 1799, de către domnul Țării Românești Alexandru Moruzi. Peste câteva luni, din cauza condițiilor aspre impuse, poetul încetează din viață în închisoarea de aici, vestea morții sale ajungând la București pe 17 noiembrie 1799 (Camariano 1980, 17).

²⁰ Vasilescu-Capsali 1974, 95.

²¹ Predescu 1940, 877.

autorului semnată de marele postelnic Gheorghe Rizu (p. [11]); *Prooimion* (Preambul) semnat de Antonie Manuil (p. 12-24); *Lucrarea propriu-zisă* (p. 1-271); *Epilog închinat marelui stolnic Alexandru Văcărescu*, semnat de Antonie Manuil (p. 272-277); *Pinax* (sumarul celor 15 capitole mari, p. 278-282); *Pinax tōn sēmeiōmatōn* (Index, p. 283-291); Erata (p. [292]).

Ornamente: vinieta de frontispiciu: p. 1; inițiale ornate cu negru.

Titlu uniform: **Tropaion tēs Orthodoxou Pisteōs (Viena). 1791**

Titlu tradus: **Triumful credinței ortodoxe**

Responsabilități:

Manuil, Antonie, mare serdar: dedicator, prefațator, editor comercial, traducător.

Văcărescu, Ienăchiță, mare spătar: beneficiarul dedicației.

Văcărescu, Alecu, mare stolnic: beneficiarul dedicației.

Dimitrios Paulu: editor științific.

Nicodim al Sinadelor, arhieru: prefațator.

Ioan Geanet, mare logofăt: epigramist.

Gheorghe Rizu, mare postelnic: epigramist.

Baumeister, Joseph: tipograf.

Note specifice

Exemplarul nu conține însemnări vechi.

L: din carton presat marmorat, deteriorată, cu ușor atac de anobiide.

SC: relativ bună; exemplar complet, foi cu pete ruginii.

P: Transfer Biblioteca Academiei Române, 1978.

Cota: CRV XVIII 28 III.

1794

XI. MOLITVENIC (română) București. 1794

11. *Molitveanic*. – Acum într-un chip s-au tipărit / cu blagoslovenia și cu toată cheltuiala Preasfinției sale părintelui Kiriu Kir Dositeu, mitropolitul Ungrovlahiei. – (București: În Sfânta Mitropolie: de Dimitrie Petrovici Bucureștean tipograf, 1794). – [8], 353 f.: il.; În 8° mare (21 × 16 cm); 25 R (16 × 12 cm) (Fig. 11).

Note generale

BRV II-579, 366-367.

Numerotări greșite de paginație: f. 77 num. greșit 70; f. 143 num. greșit 144.

Ilustrații: titlul este încadrat într-o gravură tip poartă semnată Ti[pograf] P[etrovi].

Ornamente: vinieta de frontispiciu: f. 1-Sfinții Contantin și Elena în medalion încadrat de elemente vegetale; vinieta finală și inițiale ornate cu roșu.

Titlu din BRV: **Molitvenic (București). 1794**

Responsabilități:

Moruzi, Alexandru, domn al Țării Românești: patronaj.

Dositei, mitropolit al Țării Românești: patronaj, editor comercial, prefațator.

Dimitrie Petrovici Bucureșteanul: tipograf, gravor.

Note specifice

Foile 109-110 au fost legate greșit între f. 104-105, iar f. 126-127 legate greșit între f. 120-121. **L:** originală din piele pe lemn, cu urme două închizători și cotorul cu cinci nervuri profilate; atac de anobiide stopat.

SC: mediocră; exemplar incomplet cu lipsă f. 354-355; foi cu pete ruginii, urme de fostă umezeală și cu ușor atac de anobiide. În anul 2000 s-a intervenit asupra blocului de carte (desprăfuire, îndepărtare depozite de ceară), fără ca legătura să fie îndepărtată.

Î: **Lui Dumitru Țară teologul, ca amintire de la** [nume indescifrabil], **Paroh în Ilișeni**²² [sic!], **jud. Botoșani** (amintire-dedicație nedată, pe f. [2], cu alfabet latin).

CE: Exemplarul a circulat în secolul al XIX-lea din Țara Românească în Moldova.

P: Achiziție Boțocan Valeriu, București, 1975.

Cota: CRV XVIII 29 II.

1795**XII. BIBLIA V.T. N.T. (română) Blaj. 1795**

12. *Biblia: Adecă Dumnezeiasca Scriptură a legii vechi și a ceii noao.* – acum întâi s-au tipărit rumâneaste / sub stăpânirea preainălțatului împărat al romanilor Francisc al II-lea. – (Blaj: În Tipografia Seminariului, 1795). – [7] f., 894, 246 p., [3] f.: il.; In folio mare (39 × 26,5 cm); 63 R (31,5 × 18 cm) (Fig. 12).

Note generale

BRV II-595, 380-382; BRVÎA 175, 126-127; Râpă-BRVA, 338-340.

În Prefața *Către cetitoriu* (f. [2r]), Samuil Micu Clain arată că fiind depășită traducerea și rărindu-se ediția de la 1688 a *Bibliei*, Petru Pavel Aaron a lucrat la o nouă traducere, pe care nu a sfârșit-o survenind moartea sa. Atunci Samuil Micu a reînceput traducerea după *Septuaginta* și după modelul *Bibliei* de la 1688²³.

Râpă-Bucliu demonstrează că această ediție din 1795 a *Bibliei* are la bază manuscrisul lui Micu Clain, terminat încă din 1785 și respins de arhiepiscopul Moise Putnik la 2 iunie 1787. Episcopul Ioan Bobb preia manuscrisul, pe care îl revizuieste și îl publică sub patronajul său la Blaj, în 1795 (Râpă-BRVA, 338).

Imprimarea ediției, cu toată cheltuiala Tipografiei Seminarului din Blaj, s-a realizat între 1 noiembrie 1793-15 noiembrie 1795 după cum scrie ieromonahul Gherman în colofonul care precede „Arătarea greșelilor de tipar” din final.

Textul *Noului Testament* începe cu un „Cuvânt înainte despre Evanghelii” și paginatie nouă.

Ilustrații: Gravura *Sfântul Ev. Matei* de pe p. 2 din „Noul Testament” este de 7 × 9 cm.

Titlu din BRV: **Biblia (Blaj). 1795**

²² Este vorba de localitatea Ilișeni, jud. Botoșani, unde este atestată biserica din secolul al XIX-lea (Stoicescu 1974, 490).

²³ Mălinaș-CCRV 68, 82.

Responsabilități:

Francisc al II-lea, ultimul împărat al Sfântului imperiu roman de națiune germană (1792-1806): patronaj.

Ioan Bobb, vlădica Făgărașului: patronaj, editor științific.

Micu Clain, Samuil, ieromonah: prefațator, traducător *cf.* Prefața, BRV II, 381.

Gherman, ieromonah: diortositor (*cf.* Colofon, f. [2r]).

Note specifice

L: originală din piele pe lemn, cu urme două închizători și cotorul cu cinci nervuri profilate. Pielea legăturii este deteriorată, iar lemnul copertei 1 este crăpat.

SC: relativ bună; exemplar complet, foi cu pete ruginii, urme de fostă umezeală și depozite de ceară.

EXL: ștampila «Prima Fabrică de lumânări de ceară. Aldea I. Aldea. Satulung Nr. 1463» (pe coperta 1 interior).

Î: Această sfântă Biblie este a mea Radu Halea din Cernatu. / S-au cumpărat de mine cu prețul lei [...] / și întâmplându-să ca să o p(i)erz să o aducă la mine / și [...] dar cu multă milă, dar de nu vo a da [sic!] să a(i)bă / păcat mare de la Dumnezeu și de la toți sfinții. / Că am scris eu Radu Halea la anu(l) 1850 / septembrie zi 2 / și în anul acesta m-am căsătorit la luna / lui august în 26 de zile, Amin (însemnare de cumpărare și afurisenie, f. [3v] final, cu alfabet chirilic).

Această sfântă Biblie este a dumisalu Radu Halea din Cernatu, decembrie 1850 (însemnare pe f. gardă 2, cu alfabet chirilic).

Cumpărată de mine supt însemnatul de la veduva / Marina, soția răposatului Radu Halea de la Cernatu cu prețul galbini împă/ rătești trei la anul 869, iulie 12, eu Voicu V. Roșculeț de la / Cernatu și am scris la august 14 întru acestaș an 869 (însemnare de cumpărare și circulație, pe f. gardă 1, cu alfabet de tranziție).

Însemn pentru Psalmi ce se citesc la vreme de primejdie / când să ridică vrăjmași asupra ta citește Psalmul 3, 19, 30, 31 / când auzi de ceartă citește Psalmul 90 / când ai căzut sub păcat citește Psalmul 45, 46, 50, 70, 72 / când mergi la Domni să te judeci cu cineva citește Psalmul 20, 75 [...] Voicu Roșculeț (însemnare nedată, pe f. [3r] final, cu alfabet latin).

La anul 874 am visat că am trecut jumătate de jumătate din viața mea, / care face toți anii vieții mele șazeci. Voicu Roșculeț (însemnare pe foaia de titlu, cu alfabet latin).

Această Biblie este cumpărată de tatăl / meu Voicu Roșculeț și dânsul s-a pe/ trecut și noi am rămas și așa o să mă petrec / și eu și cartea va rămânea iar la următor(i) / mei și această carte cuprinde toate minunile ce au / făcut D-zeu de la începutul lumii și până la D-I / Isus Cristos și de la Isus Cristos și până s-au / încheiat legea creștină și cine o va ceti să spună / și altora precum spui și eu. Scris-am eu cel cu / puține științe dintre cei din viața aceasta tre/ cătoare în anul 1900, luna lui Februarie, în 4. Ioan V. Roșculeț (însemnare pe f. gardă 2r, cu alfabet latin).

Ca amintire / Roșculeț V. Gheorghe / scris în 7 aprilie joi / anul 1927 în comuna Cernatu, jud. Brașov (însemnare pe f. gardă 2v, cu alfabet latin).

Ca amintire din ziua de 7 a IV-a 1927, când eram elev de clasa a V-a liceală, la Lic. Andrei Șaguna, Brașov (însemnare pe f. gardă 2v, cu alfabet latin).

CE: Cf. însemnărilor, la 55 de ani de la tipărire exemplarul se afla în posesia unui român din localitatea Cernatu, jud. Brașov. Câțiva ani mai târziu, în 1869, cartea este vândută și cumpărată din nou de un alt român, Voicu Roșculeț. Începând cu anul 1900 se succed însemnări ale unei noi generații, fiii și nepoții lui Voicu Roșculeț, iar din 1927 nu mai știm care a fost soarta cărții până a ajuns în anticariat, la București²⁴.

P: Achiziție anticariat București, 1977.

Cota: CRV XVIII 30 V.

13. Alt exemplar. – [10] f., 894 p.; In folio mare (37 × 25 cm); 63 R (31,5 × 18 cm).

Note specifice

Cele 3 foi finale au fost cusute la începutul exemplarului, în continuarea primelor 7 foi. Exemplarul nu conține însemnări vechi.

L: nelegat. Cotorul a fost consolidat cu hârtie japoneză.

SC: bună; exemplar incomplet cu lipsă 246 p. reprezentând textul *Noului Testament*.

P: Achiziție anticariat București, 1977.

Cota: CRV XVIII 31 V.

XIII. CARACAȘ, DIMITRIE NICOLAE LUCA (1734-1804)

14. *Poiēmatia Iatrika = Poemata Medica*. – 'aper o autos kai eis tēn Latinida phōnēn metēneuke / Dēmētriou Karakassē Iatrophilosophou kai Iatrou tēs Poleōs Boukourestiou. – (En Biennē tēs Aoustrias: En tēs Ellēnikē Typographia Geōrgiou Bentotē, 1795). – [4] f., 246 [- 250] p.; In 8° mare (20 × 13,5 cm); 21 R (17 × 9,5 cm) (Fig. 13).

Note generale

BRV II-592, 377; BRVÎA 205, 146-147.

Descriptori: Dimitrie Caracaș, macedonean de origine, a studiat la Viena filozofia și teologia, precum și limbile latină și germană. La Halle a studiat medicina, profesând apoi la spitalele din Viena. În anul 1784 este invitat la București, numit medic de oraș și specialist la noul spital „Sf. Pantelimon”. S-a stins din viață la București, lăsându-ne o serie de cercetări și tratate medicale²⁵.

Începutul paginației este defectuos, anume începe numerotarea paginilor cu numărul 6 de pe foaia 7v.

În scrisoarea de dedicație redactată numai în grecește și care urmează după foile de titlu bilingve, autorul laudă calitățile și realizările domnitorului Alexandru Moruzi pentru Țara Românească²⁶.

²⁴ Manea 2004a, 9.

²⁵ Predescu 1940, 168.

²⁶ Textul dedicației este tradus de C. Erbiceanu (Erbiceanu 95, 158-163).

Urmează prefața autorului în grecește și latinește, apoi poemele însoțite de traducere latinească în proză. De la p. 199 lucrarea cuprinde o serie de versuri, epigrame, epistole și epitafuri, compuse pentru unii domni fanarioți și teologi de seamă ai vremii, publicate numai în grecește.

Titlu din BRV: **Dim. Caracaș, Poeme medicale (Viena). 1795**

Responsabilități:

Caracaș, Dimitrie: dedicator, prefăcător, traducător.

Moruzi, Alexandru, domn al Țării Românești: beneficiarul dedicației.

Vendoti, Georgie: tipograf.

Note specifice

Exemplarul nu conține însemnări vechi.

L: originală, din carton presat. Pe cotor: „Karakassē / Poiēmata”.

SC: bună; exemplar complet, foi cu pete ruginii.

EXL: ștampila «Biblioteca Colegiului Sf. Sava»²⁷ (pe foaia de titlu).

P: Achiziție 1984 (?).

Cota: CRV XVIII 231 II.

1800

XIV. MAVROCORDAT, NICOLAE (1680-1730)

15. *Philotheou Parerga*. – Nyn prōton typōthenta [Acum prima oară imprimată]. – (En Biennē tēs Aoustrias: Para tō Phrantz Antōniō Skhraitimbl, 1800). – 147 p., [1] f.; In 8° mare (19 × 12,5 cm); 22 R (14 × 7,5 cm) (Fig. 14).

Note generale

Râpă-BRVA 254, 119-120 (Addenda).

Descriptori: Nicolae Mavrocordat, primul domn fanariot, era fiul lui Alexandru Mavrocordat Exaporitul și al Sultanei, fiica lui Ioan Hrisoscoleos și a Casandrei (fiica lui Alexandru Iliăș, descendent din Petru Rareș). Foarte mândru de originea sa românească, iubitor de cultură și mare colecționar de cărți, prințul Nicolae era înconjurat de învățați care animau viața culturală din cele două capitale ale Țărilor Române²⁸. Numele autorului nu apare menționat pe pagina de titlu, dar îl aflăm din cuvântul editorului (p. 3-8) în care este elogiată personalitatea principelui Nicolae Mavrocordat.

Nedescrisă în BRV, specialistul Râpă-Buicliu include lucrarea *Philotheou Parerga* în *Bibliografia* sa, la poziția și paginile menționate mai sus.

²⁷ Ștampila ex-libris «Biblioteca Colegiului Sf. Sava» a aparținut Bibliotecii Naționale a Colegiului Sf. Sava. Începuturile acesteia sunt legate de înființarea de către domnitorul Constantin Brâncoveanu a Bibliotecii Academiei Domnești din București la sfârșitul sec. XVII. În anul 1833, prin aplicarea *Regulamentului de funcțiune a învățământului*, Academia Domnească devine „Biblioteca Colegiului Sf. Sava”, care primește funcții de bibliotecă națională a Țării Românești și dreptul de depozit legal pentru toate tipăriturile românești (Moldoveanu *et alii* 1970, 128).

²⁸ Predescu 1940, 532.

Opera a fost scrisă de Nicolae Mavrocordat în anii 1717-1719, între cele două domnii din Țara Românească (1716-1717, 1719-1730), când se afla în Transilvania, la Sibiu, și a circulat în multe variante manuscrise în timpul vieții autorului. Cu toate încercările acestuia pe lângă editorul parizian Jean Le Clerc, romanul a fost imprimat postum, foarte târziu, spre deosebire de alte scrieri ale sale²⁹.

O copie manuscrisă din anul 1720 a fost trimisă de marchizul Usson de Bonnac, ambasadorul Franței la Constantinopol, bibliotecarului regal, abatele Bignon, pentru biblioteca regelui Franței, exemplar care a servit drept model pentru copia din 1721 făcută de Joan Jonas cf. Râpă-BRVA, 120. Ca urmare, abatele Bignon citește manuscrisul și expediază, la 10 mai 1720, o scrisoare către Bonnac în care aprecia atât lucrarea, cât și pe autor. Un extras din această scrisoare este publicat de editor în ediția de la 1800, la p. 9-10 în limba franceză, iar la p. 11-12 traducerea aceluiași fragment în limba greacă. Citim aici că *Philotheou Parerga* este o specie de roman foarte instructiv și amuzant, totodată. Autorul era considerat, de către Bignon, un om de spirit și foarte versat în lectura cărților bune în diferite limbi. Stilul său este elegant, descrierile sunt vii, iar portretele diferitelor națiuni, din care și-a luat personajele, sunt asemănătoare cu realitatea.

Romanul *Philotheou Parerga* este situat de specialiști în rândul romanelor filozofice occidentale ale epocii, precum cele scrise de Montesquieu și Voltaire. Mavrocordat proclamă suveranitatea rațiunii, considerând-o fundamentul necesar al cunoașterii umane³⁰.

Pe ultima foaie a ediției se găsește Erata.

Titlu uniform: **Philotheou Parerga (Viena). 1800**

Responsabilități:

Grigore Konstandas, ierodiacon: editor științific, prefațator.

Note specifice

L: originală, din carton marmorat și cotor piele cu ștanțe aurii. Pe cotor: „Philotheou / Parerga / Biennē / 1800”.

SC: relativ bună; exemplar complet, foi cu pete ruginii și urme de fostă umezeală. Cotorul este ușor desprins în partea superioară.

EXL: Ștampila «Biblioteca Mitropolitului Moldovei și Sucevei Iosif Naniescu. Dăruită Academiei Române în 1894»³¹ (pe p. 3).

²⁹ Lucrarea *Despre datorii*, o carte de filozofie morală ce conține reflecții personale ale lui Nicolae Mavrocordat, apare în BRV II cu patru ediții, care au văzut lumina tiparului în anii 1719, 1722, 1725 și 1739, la București, Lipsca, Londra și, tradusă din grecește în germană, la Ausbach. Satira *Cuvânt contra nicotinei*, tratând despre caracterul dăunător al obiceiului fumatului, s-a imprimat în grecește la Iași, în anul 1786 cf. BRV II-509, 316.

³⁰ Dima-Drăgan 1974, 193.

³¹ Iosif Naniescu (1818-1902), arhiepiscop și mitropolit al Moldovei și Sucevei, aspirând la o mare bibliotecă națională, a donat Bibliotecii Academiei Române aproape întreaga sa bibliotecă cu peste 10000 de volume, între care și exemplare prețioase de carte veche românească și străină, manuscrise, precum și numeroase documente din arhiva sa (Mitu 2001, 194-207). Din cărțile dăruite Academiei Române la 1894, 34 volume de carte românească veche și modernă au fost identificate de noi, cu ani în urmă, în patrimoniul I.C.E.M. Tulcea, toate purtând ștampila ex-libris în cauză. O parte a colecțiilor speciale din I.C.E.M. Tulcea s-a constituit dintr-un fond de preluări de la B.A.R., transferat

Î: Această carte a fost scrisă de Nicolae Domn al Ungrovlahiei, fiul lui Alexandru Mavrocordat Exaporitul (însemnare în limba greacă, pe p. 2).

P: Transfer Biblioteca Academiei Române, 1978.

Cota: CRV XVIII 244 II.

1804

XV. CATEHISM (română) Blaj. 1804

16. *Învățătură creștinească*: sau Catehismul cel Mare cu întrebări și răspunsuri / cu blagoslovenia Excelenței Sale preasfințitului Ioann Bob, Vlădicului Făgărașului. – și acum a treia oară de nou așezat prin protopopul nostru și Directorul școalelor normalicești / Vasilie Neameș. – (Blaj: Cu Tipariul Seminariului, 1804). – p. 1-176, 179-190; In 8° mare (20 × 16 cm); 22, 23 R (17 × 13,5 cm).

Note generale

BRV II-667, 449; Poenaru-CBRV, 258.

Primele două ediții se pare că au fost imprimate la Blaj în anii 1753, respectiv 1756. Autorii BRV-ului nu au cunoscut exemplare *cf.* BRV II-287 și 299, p. 123 și 134.

Exemplarul complet are [2] f. și 250 p., nu [2] f. și 150 p. cum apare în BRV II, 449 (*cf.* Poenaru-CBRV, 258).

La imprimare s-au folosit trei tipuri de caractere: mari, mijlocii și mici.

Note de conținut:

Intrarea în pravoslavnicul Catihizis (p. 1-23); *A Catihizisului creștinesc. Partea I. Pentru credință* (p. 24-123); *A Catihizisului creștinesc. Partea a II-a. Pentru nădejde* (p. 124-149); *A Catihizisului creștinesc. Partea a III-a. Pentru dragoste* (p. 150-190 și urm.).

Titlu din BRV: **Catehismul cel mare (Blaj). 1804**

Responsabilități:

Ioan Bobb, vlădica Făgărașului: patronaj.

Neameș, Vasilie, directorul școlilor normale: editor științific.

Note specifice

L: ulterioară, deteriorată, din carton presat marmorat și cotor piele.

SC: mediocră; exemplar incomplet cu lipsă foile liminare, p. 177-178 și 191-250; pete ruginii și unele deteriorări mecanice, iar coperta cu atac de anobiide.

Î: Preot **L. Ștefan s-au / învățat la orașul Odese, / la Anul 1854 / la Catehismul acesta** (însemnare de circulație a cărții, p. 190).

P: Achiziție anticariat București, 1976.

Cota: CRV XIX 19 II.

în anul 1978. Așa ne explicăm prezența la Tulcea a acestui exemplar care i-a aparținut lui Iosif Naniescu, bun cunosător al limbilor greacă și franceza (Manea 2011b, 436-445).

1805

XVI. MAVROCORDAT, ALEXANDRU EXAPORITUL (1636-1709)

17. *Phrontismata* / tou eklamprotatou aoidimou Alexandrou Maurokordatou tou Ex Aporrētōn. – Nūn prōton túpois ekdothénta analōmasi tōu ypsēlotátou kái eusevesatou Authentou kái Ēgemonos pásēs Moldoblakhias Kúriou Kuriou Alexandrou Konstantinou Mourouzē Boeboda. – En Biennē tēs Aoustrias: En tēs Ellēnikē Typographia Geōrgiou Bendotē, 1805. – XIV p., [1] f., p. 1-200; In 8° mare (22 × 17,5 cm); 35 R (17 × 12,5 cm).

Note generale

Descriptori: Alexandru Mavrocordat Exaporitul a studiat la Roma, Padova și Bologna, susținându-și în anul 1664 doctoratul în filozofie și medicină. În 1665 devine profesor de fizică și filozofie la Academia din Constantinopol și mare orator al Patriarhiei. Este numit dragoman al Porții din anul 1673 și în această calitate a negociat cu împăratul Leopold I tratatul de pace de la Karlowitz (1699)³². Prin căsătoria cu Sultana Hrisoscoleos, nepoata domnitorului Iliaș al Moldovei, Alexandru Mavrocordat aparține și istoriei noastre. A scris cărți didactice, lucrări cu caracter științific, a tradus și a comentat operele lui Aristotel. Dintre acestea, numai *Istoria sfântă* a fost tipărită la București, în 1716, sub patronajul fiului domnitor Nicolae Mavrocordat și al mitropolitului Antim Ivireanul³³.

Operele lui Alexandru Mavrocordat Exaporitul erau cunoscute în Țările Române, deoarece elevii Academii Domnești din București și din Iași învățau, în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, retorica, filozofia și teologia după cărțile acestui erudit. Probabil și *Cugetarea* a circulat în manuscris printre studenți, ajungând să cunoască lumina tiparului abia în 1805, cu sprijinul bănesc al domnitorului Alexandru Moruzi.

Nedescrisă în BRV, *Cugetarea* apare în lucrarea lui Erbiceanu doar prin consemnarea titlului de către autor³⁴. Am consultat și catalogul întocmit de Dimitrios S. Ghinis (Atena, 1939-1957), care descrie tipăriturile grecești apărute în intervalul 1800-1863³⁵. Noi am descris-o analitic în anul 2009 și am încercat să demonstrăm că această lucrare poate fi inclusă în BRV, dacă apreciem personalitatea autorului și legăturile cu țara ale acestuia³⁶.

Pagina de titlu: ΦΡΟΝΤΙΣΜΑΤΑ // ΤΟΥ ΕΚΛΑΜΠΡΟΤΑΤΟΥ ΑΟΙΔΙΜΟΥ // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ // ΜΑΥΡΟΚΟΡΔΑΤΟΥ // ΤΟΥ ΕΞ ΑΠΟΡΡΗΤΩΝ. // Νῦν πρῶτον τύποις ἐκδοθέντα ἀναλώμασι τὸ ὑψηλολάττω καὶ // εὐσεβεστάτῳ Αὐθέντῳ καὶ Ἡγεμόνῳ πάσης Μολδο- // βλαχίας Κυρίῳ Κυρίῳ // ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ // ΜΟΥΡΟΥΖΗ ΒΟΕΒΟΔΑ. // Ἐν Βιέννῃ τῆς Αἰδρίας. // Ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Τυπογραφίᾳ Γεωργίῳ Βενδότη // 1805 (Fig. 15).

Titlul tradus: *Cugetarea preastrălucitului pururea pomenitului Alexandru Mavrocordat Exaporitul. Acum prima dată publicată cu cheltuiala preapiosului și preaînălțatului Domn și*

³² Predescu 1940, 532.

³³ BRV I-176, 509-512.

³⁴ Erbiceanu 112, 180.

³⁵ EB I 380, 63.

³⁶ Manea 2009, 434-436.

Hegemon a toată Moldovlahia Domnul Domn Alexandru Constantin Moruzi Voievod. În Viena Austriei. În Tipografia grecească a lui Georgie Vendoti, 1805.

Text cu tipar negru. Hârtie cu filigran: fragment stemă. Primele 14 pagini sunt numerotate cu cifre romane.

Note de conținut:

Pagina de titlu; Introducere (p. III-VI); *Pinax* (p. VII-XIV); Lucrarea propriu-zisă structurată pe două părți: Cartea I cu 164 capitole și Cartea a II-a cu 97 capitole (p. 1-192); Încheiere (p. 193-203); *Paroramata* (Erata, p. [204]). Lucrarea are un conținut filozofic și cuprinde cugetări despre moralitate și educație civică. Dintre capitolele Cărții I menționăm: „Despre îngăduință” (cap. 2), „Despre demnitate” (cap. 7), „Despre lingușire” (cap. 48), „Despre lăcomie” (cap. 78), „Despre răbdare” (cap. 146), „Despre cuvânt” (cap. 160). Cartea a II-a conține capitole precum: „Despre ingraturdine” (cap. 18), „Despre moarte” (cap. 38), „Despre conștiinciozitate” (cap. 71), „Despre secrete” (cap. 95)³⁷.

Marcă tipografică pe pagina de titlu.

Titlu uniform: **Phrontismata (Viena). 1805**

Responsabilități:

Moruzi, Alexandru, domn al Moldovei (1803-1806): patronaj, editor comercial.

Vendoti, Georgie: tipograf.

Note specifice

Exemplarul nu conține însemnări vechi.

L: ulterioară, din carton marmorat și cotor, colțuri piele. Coperta deteriorată datorită atacului de anobiide.

SC: mediocră; exemplar incomplet cu lipsă p. 201-203 și [204]. Foi cu textura fragilizată datorită atacului de anobiide și fostei umezeli.

EXL: ștampila «Biblioteca Colegiului Sf. Sava» (pe foaia de titlu).

P: Transfer B.A.R., 1978.

Cota: CRV XIX 32 II.

18. Alt exemplar. – XIV p., [1] f., 203 [- 204] p.; In 8° mare (22 × 17,5 cm); 35 R (17 × 12,5 cm).

Note specifice

Exemplarul nu conține însemnări vechi.

L: ulterioară, din carton presat. Coperta I este desprinsă de blocul cărții.

SC: relativ bună; exemplar complet, foi cu pete ruginii și urme de fostă umezeală.

P: Transfer Biblioteca Academiei Române, 1978.

Cota: CRV XIX 33 II.

³⁷ Manea 2009, 435.

1807

XVII. VIEȚILE SFINȚILOR (română) Neamț. 1807-1815

19. *Viețile Sfinților din luna lui Septemvrie* / cu blagoslovenia și marea ajutorință a Preasfinției Sale Kirio Kir Veniamin, arhiepiscop și mitropolit a toată Moldavia. – care acum întâi s-au tălmăcit din limba slovenească în cea rumânească. – (Neamț: În Sfânta Mănăstire, 1807). – [12] f., 40 p., 253 f.: 3 il.; In folio (30 × 21 cm); 35 R (22 × 15 cm) (Fig. 16).

Note generale

BRV II-731, 507-519; Râpă-BRVA, 366.

Reprezintă prima din seria de douăsprezece lucrări care cuprind viețile sfinților din fiecare lună, următoarele tipărindu-se între anii 1809-1815 astfel: octombrie, 1809; noiembrie-decembrie, 1811; ianuarie-februarie, 1812; martie-iunie, 1813; iulie, 1814; august, 1815. Au fost traduse din redacții slavone de Ștefan ierodiacon. Gravura „Înălțarea Domnului” datată 1807 este reprodusă în toate celelalte volume ale seriei. Edițiile cu prefețe sunt doar cele pe lunile septembrie, octombrie și martie.

Deși din titlu reiese că ediția pe septembrie a fost tipărită la Neamț, din prefața Mitropolitului Veniamin reiese că a fost tipărită în tipografia Mitropoliei din Iași.

Numerotări greșite de paginatie: f. 17 num. greșit 16; f. 30 num. greșit 32; f. 32 num. greșit 33; f. 33 num. greșit 34; f. 34 num. greșit 35; f. 35 num. greșit 36; f. 36 num. greșit 37; f. 37 num. greșit 38; f. 38 num. greșit 39; f. 39 num. greșit 40; f. 40 num. greșit 41; f. 233 num. greșit 234.

Note de conținut:

Viața celui întru sfinți Părintelui nostru Dimitrie Mitropolitul Rostovului (p. 1-38); *Duhovnicească scrisoare a Sf. Dimitrie Mitropolitul Rostovului* (p. 39-40).

Ilustrații: f. [2v]-*Înălțarea Domnului* datată 1807; f. 52v-*Îngerul păzitor* semnată Protoierei Mihail (Mihail Strilbițchi); f. 129v-*Răstignirea* semnată Protoierei Mihail.

Ornamente: Viniete de frontispiciu: p. 1, f. 75r-Maica Domnului cu pruncul; f. 1r-Iisus Hristos; f. 79v-Sfânta Troiță. Viniete finale: f. 52r-stema „M.C.” (Mihail Strilbițchi)³⁸ înconjurată de doi îngeri și încadrată între două coloane; f. 243v-stema „M.C.”; viniete finale florale și inițiale ornate.

Titlu din BRV: **Viețile Sfinților din luna Septemvrie (Mănăstirea Neamțului). 1807**

Responsabilități:

Pavlovici Romanov, Alexandru I, împărat al Rusiei (1801-1825): patronaj.

Veniamin Costache, arhiepiscop și mitropolit al Moldovei (1803-1808, 1812-1842): patronaj, beneficiarul dedicației, editor comercial, prefațator.

Dositei, arhimandrit și stareț al Sfintelor Mănăstiri Neamțul și Secul: prefațator-dedicator.

Ignatie și Gherontie, monahi: tipografi.

Mihail Strilbițchi: gravor.

³⁸ În alfabet chirilic: C = [S].

Note specifice

Exemplarul nu conține însemnări vechi. A doua foaie nenumărată se găsește după cele 40 p. Forțaturile și foile de gardă de la început și sfârșit aparțin unei alte tipărituri.

L: ulterioară, din piele brună pe carton presat; cotor cu ornamente florale presate la rece. Legătura este deteriorată datorită atacului de anobiide.

SC: mediocră; exemplar complet; foi cu atac de anobiide, pete ruginii și urme de fostă umezeală.

P: Achiziție anticariat București, 1982.

Cota: CRV XIX 34 IV.

1808**XVIII. CĂRTICICĂ PENTRU DATORIA BLAGOCINILOR (română) Iași. 1808**

20. *Cărticică pentru datoria și stăpânirea blagocinilor și a protopopilor / cu porunca și blagoslovenia aceluiași exarh în Moldavia, Valahia și Basarabia a preasfințitului mitropolit Kiriu Kir Gavriil. – S-au tălmăcit din limba rusască. – (Iași: [s. n.], 1808). – 2 col.; [2], 10 f.: 1 il.; În 4° mic (20 × 15 cm); 24 R (15 × 12 cm) (Fig. 17).*

Note generale

BRV II-736, 525-526.

Ediția I bilingvă (rusește, românește) s-a tipărit la Iași, în anul 1791 cf. BRV II-544, 340-341. În ediția de la 1808, au fost reluate textul și prefața către cititori numai în limba română.

Foaia 9 a rămas nenumărată.

Numerotări greșite de paginatie: f. 10 num. greșit 6.

Note de conținut:

Prefața *Cătră cetitori* (f. [2r-v]); *Datoria eutaxias, ce să numesc slovenește blagocini, adecă a privighitorilor pentru buna orânduială. Razimă întâi: Întru a căuta de biserici* (f. 1-2r); *A doua: Întru purtarea de grijă asupra preoților cum slujesc tainile și alte slujbe bisericesti* (f. 2r-5r); *A treia: Întru a căuta pentru viața preoților* (f. 5r-7r); *A patra: Întru a căuta pentru diaconi și clerici* (f. 7r); *A cincea: Întru a căuta pentru feșile duhovnicești, care nu au locurile lor* (f. 7r-8r); *A șasea: Bunul orânduitoriu ocolul sau bisericile ce sunt în sama lui* (f. 8r); *A șaptea: În vremea cercetării să caute, oare să păzesc toate acele de mai sus scrise* (f. 8r); *A opta: Când blagocinul pentru cercetarea bisericilor se depărtează* (f. 8r-v); *A noua: Blagocinul pentru răsplătirea ostanelilor* (f. 8v); *A zecea: Blagocinul are dreptate să ceară protopopie* (f. 8v); *A unsprezecea: Pe blagocin nu poate nimenea al scoate din dregătoria sa* (f. 8v); *A doisprezecea: Cercetările pricinilor la fața locului se încredințează de la Consistorie blagocinilor* (f. 9r); *Datoria și stăpânirea protopopilor* (f. 9r-10r).

Ornamente: vinieta de frontispiciu: f. 1r-Cupa împărătaniei în medalion, încadrată de motive fitomorfe.

Titlu din BRV: **Datoria și stăpânirea blagocinilor și a protopopilor (Iași). 1808**

Responsabilități:

Gavriil Bănulescu-Bodoni, exarh al sinodului din Petersburg peste Moldova și Muntenia (1808-1810): patronaj.

Note specifice

L: din carton subțire, deteriorată și desprinsă de blocul de carte, cu atac de anobiide.

SC: relativ bună; exemplar complet, cu ușor atac de anobiide.

Î: **Gavril Bănulescu Bodoni, 1813** (posibil semnătură de posesor, cu creionul, pe coperta 2 interior; admitem și faptul că ar putea fi o informație scrisă de altă persoană).

CE: Dacă exemplarul i-a aparținut mitropolitului Gavriil Bănulescu-Bodoni (1750-1821), în anul 1813 acesta se afla la Chișinău, în fruntea Mitropoliei Chișinăului și Hotinului fondată de curând pentru Basarabia românească³⁹. Așadar, cartea a circulat probabil și la Chișinău.

P: Achiziție anticariat București, 1977.

Cota: CRV XIX 35 II.

1809

XIX. CARTE DE RUGĂCIUNI PENTRU CERERE DE BIRUINȚĂ (română)
Iași. 1809

21. *Carte de rugăciuni românește, pentru cearerea [...] ca să dea biruință creștineștilor pravoslavnicilor oști [...]. Cu Paraclis de mulțămire [...] / cu osârdia preasfințitului mitropolit și exarh Gavriil.* – S-au tălmăcit din limba slovenească. – (Iași: În Tipografia Sfintei Mitropolii, 1809). – [3], 30 f.: 1 il.; In 4° mic (20,5 × 17 cm); 22 R (16 × 12,5 cm) (Fig. 18).

Note generale

BRV III-758, 3-4; Râpă-BRVA, 369.

Din prefața (f. [2-3]) scrisă de mitropolitul Gavriil reiese că acesta este traducătorul și editorul lucrării, nu autorul cum precizează Râpă-Buicliu.

Foile 3, 4 și 6 au rămas nenumotate.

Ornamente: aceeași vinietă de frontispiciu ca la *Cărticică pentru datoria și stăpânirea blagocinilor și a protopopilor* (Iași, 1808): f. 1r; inițiale ornate cu negru.

Titlu din BRV: **Carte de rugăciuni pentru cerere de biruință și Paraclisul pentru familia imperială rusească (Iași). 1809**

Responsabilități:

Gavriil Bănulescu-Bodoni, exarh al sinodului din Petersburg peste Moldova și Muntenia: editor științific, prefațator, traducător cf. Prefața.

³⁹ Predescu 1940, 343.

Note specifice

L: nelegat. Legătura deteriorată, din carton și cotor piele, a fost îndepărtată înainte de restaurarea volumului. Ulterior a fost restaurat și cotorul din piele, care se păstrează independent de volum.

SC: bună; exemplar complet, restaurat în intervalul 19.09.2000/10.03.2002. Volumul a fost cusut după restaurare, cu trei nervuri profilate pe cotor.

Î: Gheorghiie Ghimpulescu, cântăreț anul 1864, noiembrie 21, / Galați. La Monastirea Maica Precista, cântăreț pe vremea igruminiilor greci (însemnare de circulație, în partea inferioară a foilor 6v și 7r, cu cerneală violet).

P: Achiziție Grigore Cuculis, Tulcea, 1952.

Cota: CRV XIX 36 II.

XX. DEMIAN, JOHANN ANDREAS (1770-1845)

22. *Tableau géographique et politique des Royaumes de Hongrie, D'Esclavonie, De Croatie et de la grande Principauté de Transilvanie* / par M. Demian [Monsieur Demian], officier autrichien. – traduit de l'Allemand. – A Paris: Chez S.C. L'Huillier, Libraire: De L'Imprimerie de Me Ve Jeunehomme, 1809. – vol. I - II ([2] f., XVI, 360 p.: 1 h.; [2] f., 492 p.); In 8° mare (22 × 14 cm); 29 R (15 × 8 cm) (Fig. 19).

Note generale

BRV IV-328, 129 (Adăugiri); Poenaru-CBRV, 268-270; Râpă-BRVA 325, 143 (Additio).

Constantin Mălinaș include și descrie în catalogul său volumul al 2-lea⁴⁰, ce conține o expunere amănunțită cu privire la Transilvania. Lucrarea a fost publicată la Viena în 1804, în cinci volume, sub titlul *Darstellung der Oesterreichischen Monarchie nach den neusten statistischen Beziehungen*, apoi tradusă parțial în limba franceză și tipărită în anul 1809. Scriitorul german Johann A. Demian, despre care C. Mălinaș presupune că „a putut fi un român ridicat din Transilvania”⁴¹, s-a născut în Pressburg (denumirea germană a orașului Bratislava), în cadrul imperiului austro-ungar. A fost geograf, statistician și scriitor militar, adunând materiale în calitate sa de ofițer al armatei imperiale austriece cărora le-a dat formă în lucrările sale, alături de propriile opinii.

Studiul este complex deoarece, și în ceea ce privește Transilvania, conține capitole care tratează situația geografică cu limitele politice și naturale, relieful, apele, bogățiile solului și ale subsolului, populația, agricultura, manufacturile, importul, exportul, dar și aspecte precum limba locuitorilor, școlile pe confesiuni, religiile și instituțiile administrative. Evident, autorul adoptă și păreri greșite privind istoria și limba românilor, afirmând că: „Les langues principales de la Transilvanie, sont la langue allemande et la langue walaque” (vol. II, cap. VIII, 426).

⁴⁰ Mălinaș-CCRV 82, 93-94.

⁴¹ Mălinaș-CCRV, 93.

Totuși, recunoaște că: „la langue walague paroît être un mélange de latin et de l'ancienne langue slave” (p. 427)⁴².

Numerotări greșite de paginație: p. 359 num. greșit 259 (vol. I).

Note de conținut: amintite la Poenaru-CBRV, 269-270.

Titlu din BRV: **Tableau géographique (Paris). 1809 (vol. I-II)**

Responsabilități:

Mm. Roth et Raymond: traducători, editori științifici, prefațatori.

Note specifice

Volumele reprezintă un colligat. Nu conțin însemnări vechi.

L: din pânză pe carton. Pe cotor, cu ștanțe aurii: „M. Demian / Tableau / de la Hongrie”.

SC: relativ bună; exemplar complet, cu pete ruginii și colțurile foilor îndoite.

EXL: eticheta «Biblioteca Așezământului Cultural „Nicolae Bălcescu”», aplicată peste eticheta ex-libris «Biblioteca Ion I. C. Brătianu»⁴³ (pe coperta 1 interior).

P: Transfer Biblioteca Academiei Române, 1978.

Cota: CRV XIX 254 II.

XXI. VIEȚILE SFINȚILOR (română) Neamț. 1807-1815

23. *Viețile Sfinților din luna lui Octovrie* / cu blagoslovenia Preasfințitului Mitropolit Kir Gavriil. – care acum întâiu s-au tălmăcit din limba slovenească în cea românească. – (Neamț: În Sfânta Mănăstire, 1809). – [3], 172 f.: 1 il.; In folio mare (37 × 23,5 cm); 46 R (29,5 × 18 cm) (Fig. 20).

Note generale

BRV III-773, 15-20.

Deși în BRV se specifică că ediția are 174 f. numerotate, are de fapt 172 f., datorită numerotării greșite și decalării cu două foi mai mult în numerotare, începând cu f. 76 num. greșit 78, [...], f. 172 num. greșit 174.

Alte numerotări greșite de paginație: f. 7 num. greșit 6; f. 24 num. greșit 22; f. 26 num. greșit 25; f. 27 num. greșit 26; f. 73 num. greșit 69.

Ilustrații: f. [3v]-*Înălțarea Domnului* (reprodusă după volumul pe Septembrie, cf. datare 1807).

⁴² Deși această lucrare este inclusă în BRV IV (Adăugiri) și în cataloagele ulterioare mai sus amintite, lămurind exact originea autorului, conținutul și contextul în care a fost scrisă, considerăm că s-ar putea include această ediție în categoria Transilvanicelor, mai mult decât în cadrul *Bibliografiei românești vechi*. De altfel, a fost preluată de autorii BRV-ului din Veress 1931, II, 175.

⁴³ Exemplarul a făcut parte din prețioasa bibliotecă a lui Ionel I. C. Brătianu, care, după 1927, a fost adusă de la conacul Florica-Argeș la București, în Așezământul „Ionel I. C. Brătianu” de lângă Biserica Amzei. Clădirea s-a construit între 1908 și 1930, la dorința marelui om politic de a întemeia o bibliotecă. În anul 1948, familia Brătianu a donat întreaga bibliotecă Academiei Române. Din 1956 imobilul a devenit unul din sediile Bibliotecii Naționale, adăpostind colecții rare de cărți, manuscrise, stampe și fonduri personale. O parte din cărțile Brătienilor a intrat în colecțiile B.A.R., iar clădirea, în prezent, este revendicată de Academia Română.

Ornamente: vinieta de frontispiciu pe f. 1, semnată Ierei Simion; inițiale ornate.

Titlu din BRV: **Viețile Sfinților din luna Octomvrie (Mănăstirea Neamțului). 1809**

Responsabilități:

Pavlovici Romanov, Alexandru I, împărat al Rusiei: patronaj.

Gavriil, mitropolit al Moldovei, Valahiei și Basarabiei: patronaj.

Veniamin Costache: editor comercial, beneficiarul dedicației.

Ignatie și Gherontie, monahi: tipografi.

Ioan, arhimandrit și stareț al Sfintelor Mănăstiri Neamțul și Secul: prefațator-dedicator.

Isaac, monah: corector (cf. nota f. 172r).

Note specifice

Exemplarul nu conține însemnări vechi.

L: ulterioară, din pânză pe carton presat; cotor cu șase nervuri profilate (după restaurare).

SC: foarte bună; exemplar complet, restaurat în intervalul 20.07.1995 / 14.08.1996.

P: Achiziție anticariat București, 1982.

Cota: CRV XIX 37 V.

1811

XXII. KONTOS, POLYZOIS (n. cca. 1745 – d. prima jum. a sec. XIX, București)

24. *Învățăături de multe științe: folositoare copiilor creștinești cei ce vor vrea să învețe și să știe Dumnezeuiasca Scriptură* / așăzate de dascalul Polizoi Kontu Ioannitul. – iar acum tălmăcite duple cea grecească pre limba românească / cu osârdia și osteneala smeritului arhimandrit Kir Nicodim Greceanul. – (Sibii: În Tipografia lui Ioann Bart, 1811). – f. [1], [4], p. 3-154; În 4° mare (22 × 17 cm); 31 R (16 × 13 cm) (Fig. 21).

Note generale

BRV III-791, 41-45.

Descriptori: Polyzois Kontos, cărturar originar din Ioannina, a fost autorul unor scrieri cu o largă circulație în Principatele Române. Face studii la Ioannina și Veneția, iar după câțiva ani de profesorat călătorește în Ungaria, Anglia, Franța și Austria. În anul 1804 se afla în țara Românească drept profesor al copiilor domnitorului Constantin Ipsilanti, iar pe la 1807 predă la Ploiești⁴⁴.

Originalul grecesc s-a tipărit la Viena, în 1806 cf. Foaia de titlu.

Titlul este încadrat într-un chenar floral. Paginile sunt numerotate cu cifre arabe.

Ornamente: viniete de frontispiciu cu motive fitomorfe: p. 3, 15.

Titlu din BRV: **Învățăături de multe științe (Sibiu). 1811**

Responsabilități:

Nicodim Greceanul, arhimandrit: traducător, editor științific, editor comercial, prefațator.

Iosif, episcop al Argeșului (1793-1820): corector cf. BRV III, 42-43.

Bart, Ioann: tipograf.

⁴⁴ Scalcău 2003, 123-124.

Note specifice

L: fără.

SC: mediocră; exemplar incomplet cu lipsă f. [2-3], p. 1-2, 155-157 și [2] f. finale cu Erata și Cuprinsul cărții. Foi cu pete ruginii, urme de fostă umezeală, unele deteriorări mecanice și ușor atac de anobiide.

EXL: ștampila de posesor «Biblioteca familiei Pr. Alexe Andrei» (pe foaia de titlu).

Î: **Această carte este dragă mie, Învățători de mai multe științi am cumpărat-o în anul 1842 [...]** (însemnare de cumpărare, pe f. gardă recto, cu alfabet chirilic).

Această carte este a mia [sic] popa Chivu în Siminaru(l) Socola⁴⁵ clasa a II-a, 1873 August (însemnare de circulație și posesiune, pe f. gardă recto, cu alfabet de tranziție).

Această carte este donată de familia Pr. Alexe Andrei din localitatea Revărsarea, jud. Tulcea muzeului Deltei Dunării Tulcea, ca recunoștință pentru sprijinul acordat în desăvârșirea cursurilor universitare. Astăzi, 13 Noiembrie 1981, Pr. Alexe Andrei (pe f. gardă verso).

CE: Din Transilvania exemplarul a ajuns în Moldova, apoi în nordul Dobrogei.

P: Donație preot Alexe Andrei din localitatea Revărsarea (azi Jijila, jud. Tulcea), 1981.

Cota: CRV XIX 38 III.

XXIII. VIEȚILE SFINȚILOR (română) Neamț. 1807-1815

25. *Viețile Sfinților din luna lui Decemvrie* / cu blagoslovenia Preasfințitului Mitropolit Kir Gavriil. – carea acum s-au tălmăcit din limba rusă în cea românească, lângă care s-au mai adăogat oarecare și din cea grecească. – (Neamț: În Sfânta Mănăstire, 1811). – [1], 334 f.: 2 il.; In folio mare (37 × 23 cm); 42 R (29,5 × 18 cm) (Fig. 22).

Note generale

BRV III-800, 54-55.

Pentru *Viețile Sfinților* pe lunile decembrie-februarie titlul este reprodus după ediția pentru luna noiembrie, cu excepția datării.

Numerotări greșite de paginație: f. 18 num. greșit 13; f. 41 num. greșit 44; f. 125 num. greșit 121; f. 126 num. greșit 121; f. 127 num. greșit 123; f. 128 num. greșit 124; f. 129 num. greșit 127; f. 130 num. greșit 126; f. 131 num. greșit 127 și numerotarea continuă 128, 129 etc.; f. 169 num. greșit 173 și numerotarea continuă 174, 175 etc.; f. 233 num. greșit 236; f. 276 num. greșit 271; f. 324 num. greșit 334.

Note de conținut:

Întru întâia zi a lunii lui Dekemvrie. Pomenirea Sf. Proroc Naum (f. 1r); *Întru aceiași zi. Viața Sf. Dreptului Filaret celui Milostiv* (f. 1r-12r); *În două zile ale lunii lui Dekemvrie. Pomenirea Sf. Proroc Avvacum* (f. 12r); *Întru aceiași zi. Pătimirea Sf. Mucenite Miropiei* (f. 12v-13r); *Întru aceiași zi. Viața cuviosului părintelui nostru Atanasie* (f. 13r-14r); *În trei zile ale lunii lui Dechemvrie. Pomenirea Sf. proroc Sofronie* (f. 14r); *Întru aceiași zi. Viața*

⁴⁵ Seminarul Veniamin a fost înființat la 1804 de mitropolitul Veniamin Costache la Mănăstirea Socola (Iași), unde a rămas până la 1886 când a fost mutat alături de Mitropolie (Stoicescu 1974, 426).

cuviosului părintelui nostru Ioan Tăcutul (f. 14r-20v) etc. Ultima foaie conține *Tablă după alfa vita a numelor Sfinților lui Dumnezeu*.

Ilustrații: f. [1v]-*Înălțarea Domnului*; f. 70r-*Sfântul Nicolae*.

Ornamente: viniete de frontispiciu, viniete finale și inițiale ornate.

Titlu din BRV: **Viețile Sfinților din luna lui Dechemvrie (Mănăstirea Neamțul). 1811**

Responsabilități:

Pavlovici Romanov, Alexandru I, împărat al Rusiei: patronaj.

Gavriil, mitropolit al Moldovei, Valahiei și Basarabiei: patronaj.

Ioan, arhimandrit și stareț al Sfintelor Mănăstiri Neamțul și Secul: editor științific.

Note specifice

Exemplarul nu conține însemnări vechi.

L: originală din piele pe carton presat, cu urme două închizători; cotor cu șapte nervuri profilate. Legătura este deteriorată datorită atacului de anobiide.

SC: mediocră; exemplar complet, cu pete ruginii și unele restaurări empirice; primele și ultimele foi cu atac de anobiide.

P: Achiziție anticariat București, 1976 (?).

Cota: CRV XIX 39 V.

1813

XXIV. VIEȚILE SFINȚILOR (română) Neamț. 1807-1815

26. *Viețile Sfinților din luna lui Martie* / în zilele Domnului nostru Scarlat Alexandru Calimah Voievod; cu blagoslovenia și ajutorul Preasfințitului arhiepiscop și mitropolit a toată Moldavia Kiriu Kir Veniamin. – care s-au tălmăcit din limba rusă în cea românească. – (Neamț: În Sfânta Mănăstire, 1813). – [6], 297 f.: 5 il.; In folio mare (37 × 23 cm); 42 R (29,5 × 18 cm) (Fig. 23).

Note generale

BRV III-838, 87-92; Râpă-BRVA, 379.

Numerotări greșite de paginare: f. 128 num. greșit 127; f. 129 num. greșit 128 și în continuare f. 129 etc.; f. 141 num. greșit 140; f. 223 num. greșit 225 și în continuare f. 226 etc.; f. 239 num. greșit 238.

Ilustrații: f. [1v]-stema Moldovei semnată Protoierei Mihail (Strilbițchi); f. [6v]-*Înălțarea Domnului*; f. 163v-*Buna-Vestire* (10 × 6 cm), semnată Protoierei Mihail; f. 272r-*Îngroparea Domnului* (10 × 6 cm), semnată Protoierei Mihail; f. 279v-*Învierea Domnului* (10 × 6 cm), nesemnată.

Ornamente: Viniete de frontispiciu: f. 1, 163v, 180, 231, 279v. Viniete finale: f. 67, 144v, 297r-stema „M.C.” (Mihail Strilbițchi) și inițiale ornate.

Titlu din BRV: **Viețile Sfinților din luna Martie (Mănăstirea Neamțul). 1813**

Responsabilități:

Callimah, Scarlat Alexandru, domnul Moldovei: patronaj.

Veniamin, arhiepiscop și mitropolit al Moldovei: patronaj, editor comercial, editor științific, beneficiarul dedicației, traducător cf. Prefața.

Silvestru, arhimandrit și stareț al Sfintelor Mănăstiri Neamțul și Secul: prefațator-dedicator.

Mihail Strilbițchi: tipograf-gravor.

Note specifice

Exemplarul nu conține însemnări vechi.

L: originală din piele pe carton presat și cotor cu cinci nervuri profilate. Legătura este deteriorată datorită atacului de anobiide. Pe cotor: „Martie”.

SC: relativ bună; exemplar complet, cu blocul de carte bine păstrat.

P: Achiziție anticariat București, 1977.

Cota: CRV XIX 40 V.

1814

XXV. AUGUSTINUS AURELIUS (354-430)

27. *Kecragarion* / al dumnezeiescului și sfințitului Augustin Episcopului Ipponiei. – care s-au tălmăcit [din grecește] de cuvioșii dascăli Gherontie și Grigorie. – și acum întâiu s-au dat în tipariu / cu blagoslovenia și cheltuiala preasfinției sale Kir Veniamin. – (Neamț: În Tipografia Sfintei Mănăstiri, 1814). – [10] f., 450 p.: 1 il.; În 4° mare (24 × 19 cm); 25 R (18 × 12,5 cm) (Fig. 24).

Note generale

BRV III-846, 96-97; Râpă-BRVA, 380.

Descriptori: Sfântul Augustin a fost unul dintre cei mai profunzi scriitori și gânditori ai creștinismului patristic. În vasta sa operă a adus aproape toate problemele pe care cugetarea omenească le dezbătea de la începuturile ei, îmbogățindu-le cu idei și soluții, unele valabile și astăzi. Descoperă calea credinței și în anul 395 episcopul Valeriu al Ipponiei îl numește coepiscop. După moartea acestuia, Augustin rămâne episcop definitiv⁴⁶.

Această ediție este prima în limba română a Sfântului Augustin. Lucrarea cuprinde laude și rugăciuni de mulțumire către Dumnezeu, fiind structurată în patru părți: *Cugetări*, *Singuratece cuvinte*, *Pentru privirea lui Hristos* și *Pentru zdrobirea inimii*.

Traducerea s-a făcut după tălmăcirea în grecește a lui Evghenie Vulgaris, tipărită la Leipzig, în 1804 cf. Râpă.

Textul în chenar liniar negru.

Numerotări greșite de paginație: p. 174 num. greșit 176; p. 175 num. greșit 174.

Note de conținut:

Cătră cetitoriul, prefața semnată de Grigorie (f. [2-3]); *Viața celui întru sfinți părintelui nostru Augustin* (f. [4-5r]); *Arătare a capetelor care să cuprind în toată cartea aceasta* (f. [5v-10r]); *Cugetările dumnezeiescului și sfântului Augustin* (p. 1-173); *Singuratece cuvinte adecă*

⁴⁶ Coman 1999, 164-172.

rugăciuni ale sufletului celui ce singur cu singur Dumnezeu vorbește (p. 174-319); *Al acestuia și sfințit Augustin, Enhiridion sau Cărtică pentru privirea lui Hristos* (p. 321-405); *Cea pentru zdrobirea inimii* (p. 406-450).

Ornamente: Viniete de frontispiciu: p. 1-Iisus Hristos în medalion; p. 174-Sfântul Duh în medalion; p. 321-Fecioara Maria cu pruncul în medalion; p. 406-Crucea Sf. Constantin și Elena în medalion. Viniete finale: p. 319-stema cu amorași „M.C.” (Mihail Strilbițchi); p. 405.

Titlu din BRV: **Kecragarion (Mănăstirea Neamțul). 1814**

Responsabilități:

Veniamin, arhiepiscop și mitropolit al Moldovei: patronaj, editor comercial.

Silvestru, arhimandrit și stareț al Sfintelor Mănăstiri Neamțul și Secul: editor științific.

Gherontie și Grigorie, dascăli: traducători, prefațatori.

Mihail Strilbițchi: gravor.

Note specifice

L: originală din piele pe carton presat; chenar floral cu ștanțe aurii. Pe cotor: „Kecragarion”. Pielea crăpată, cu ușor atac de anobiide.

SC: mediocră; exemplar complet, cu pete de murdărie și atac de anobiide.

Î: **Spre eterna memorie m-am subscris mai jos cu numele Nicolae Mircea** (însemnare de posesor, pe f. gardă, cu cerneală violet).

Spre eternă amintire mă iscălesc mai jos eu, paraclisier I. Mircea, nepotul celui scris mai sus. Azi, 12 februarie 1926, la ora 12 (însemnare de posesor, pe f. gardă, cu cerneală violet).

P: Donație preot Ardeleanu Tomiță din Parohia Turcoaia-Tulcea, cf. Act de donație nr. 4225 / 07.12.2010.

Cota: CRV XIX 2044 III.

XXVI. LITURGHIER (română) Sibiu. 1814

28. *Sfintele și dumnezeieștile Liturghii*. – tipărită în zilele preainălțatului împărat al Austriei Francisc I. – Sibiu: În Tipografia lui Ioann Bart, 1814. – [2] f., 316 p.: 4 il.; In 4° mare (23,5 × 18,5 cm); 26 R (17 × 14 cm) (Fig. 25).

Note generale

BRV III-853, 105; Râpă-BRVA, 383.

Text cu trei tipuri de caractere.

Note de conținut:

Însemnare pentru ceale ce să află întru această carte (f. [2]); *Sinaxariu* (p. 248-259); *Adunarea pentru ceareri de bună trebuință, la vreme de nevoie ce s-ar întâmpla* (p. 260-309); *Aicea arătam pentru slujirea sfintei și dumnezeieștii Liturghii, în ce vreme iaste datori preotul a o săvârși* (p. 310-316).

Ilustrații: Cele patru gravuri sunt menționate la Râpă-BRVA. Mai precizăm că la p. 64 este reprodusă de fapt gravura lui Petru Papavici Râmniceanul, *Discosul și Potirul*, din *Liturghierul* de la Blaj, 1775.

Ornamente: Vinieta de frontispiciu: Iisus Hristos, Sf. Pavel (stânga) și Sf. Ioan (dreapta) în medalioane înconjurate de motive fitomorfe, se repetă la p. 13, 36, 57, 74, 127, 177 și 217.

Titlu din BRV: **Liturghii (Sibiui) . 1814**

Responsabilități:

Francisc I, împărat al Austriei (1804-1835): patronaj.

Bart, Ioann: tipograf.

Note specifice

L: originală din piele pe lemn, cu urme două închizători metalice. Dublu chenar, motive florale și medalion central ștanțate la rece. Pe cotor: „Liturghie”.

SC: mediocră; exemplar complet, dar cu unele foi desprinse, cu pete ruginii, depozite de ceară și de murdărie.

Î: **Feciorul meu Toader este născut anu 1846, martie 9** (consemnarea unei date de naștere, în partea inferioară a foii de titlu, cu alfabet chirilic).

Leturghia este dată de popa Gheorghie răposatul. / Moartea părintelui Gheorghie au fostu la martie 7 anu 1865 (însemnare începută pe p. 316 și continuată pe foaia de gardă 2, cu alfabet chirilic)⁴⁷.

Această sfâ(n)tă ca(r)te / ce să numește Litu(r)ghie / s-a(u) cu(m)părat de robul lui Dumnezeu / Co(s)tandache Mircea / din Zebil. Și s-au / dăruit la biserică / la Somova și cine să va / i(s)piti să o fure, să fie / afurisi(t) de către toși, de / sfinții părinți de la / soboru(l) nichiiit [de la Niceea]. **1894 ianu[arie] 18** (însemnare de cumpărare și afurisenie, în partea inferioară a p. 1-11, cu alfabet chirilic și cerneală neagră).

CE: Exemplarul a circulat în nordul Dobrogei, fiind cumpărat de românul Costandache Mircea din Zebil (jud. Tulcea) și dăruit bisericii din satul Somova (jud. Tulcea) la 1894. Așadar, cartea românească era păstrată cu grijă în locașurile de cult dobrogene la sfârșitul sec. XIX. Însemnarea dovedește, o dată în plus, existența bisericilor de lemn sau de zid în acest spațiu, realitate prezentată în primul capitol al lucrării noastre. Pe de altă parte, însemnarea probează faptul că, în Dobrogea, locuitorii au folosit scrierea chirilică și după încetarea stăpânirii otomane.

P: Achiziție Grigore Cuculis, Tulcea, 1952.

Cota: CRV XIX 41 III.

1817

XXVII. BIBLIA N.T. (română) Skt. Petersburg. 1817

29. *Noul Testament a Domnului Nostru Iisus Hristos.* – tipărit cu cheltuiala rosieneshii însoțiri a Bibliei. – (Sankt Petersburg: În Tipografia Sfântului Sinod, 1817). – [1], 278 f.; În 4° mare (24 × 14 cm); 32 R (19,5 × 11 cm) (Fig. 26).

⁴⁷ Primele două însemnări, nelocalizate, au fost scrise de aceeași mână, cu cerneală violet, după 7 martie 1865.

Note generale

BRV III-948, 190; Râpă-BRVA, 396.

Patronajul material și spiritual a fost asigurat de Comitetul Societății Biblice Ruse cu sediul la Petersburg, avându-l ca vicepreședinte pe Constantin Ipsilanti. Fostul domn fanariot a asigurat și corectura textului *cf.* Râpă.

Tirajul de 5000 de exemplare s-a epuizat rapid și a devansat decizia de imprimare a *Bibliei* în anul 1819, precum și reeditarea *Noului Testament*.

Foaia 50 a rămas nenumerotată.

Numerotări greșite de paginație: f. 223 num. greșit 220; f. 224 num. greșit 221; f. 225 num. greșit 222; f. 226 num. greșit 222; f. 227 num. greșit 223; f. 228 num. greșit 224; f. 229 num. greșit 225; f. 230 num. greșit 226; [...]; f. 273 num. greșit 269; [...]; f. 276 num. greșit 272; f. 277 num. greșit 273; f. 278 num. greșit 274.

Prin urmare, față de paginația menționată în BRV de [1], 274 f., ediția are de fapt [1], 278 f. numerotate cu greșeli.

Titlu din BRV: **Noul Testament (St. Petersburg). 1817**

Responsabilități:

Comitetul Societății Biblice Ruse: patronaj, editor științific și comercial.

Constantin Ipsilanti: corector.

Note specifice

Exemplarul nu conține însemnări vechi.

L: originală din piele pe carton presat.

SC: relativ bună; exemplar complet, cu pete de fostă umezeală.

P: Achiziție Boțocan Valeriu, București, 1978.

Cota: CRV XIX 42 III.

1818

XXVIII. LEGIUIREA LUI CARAGEA (neogreacă) Viena. 1818

30. *Nomothesia tou hypsēlotou, kai eusebestatou authentou kai hegemonos pasēs Ougroblakhias, Kyriou Kyriou Iōanou Geōrgiou Karatza Boeboda.* – En Biennē tēs Aoustrias: En tē Typographia tou Iōan Barth[olomeou] Tzbekiou, 1818. – 4, 132 p., [4] f.: il. + 1 pl.; In 4° mic (20 × 12 cm); 29 R (15,5 × 8,5 cm) (Fig. 27).

Note generale

BRV III-1000, 271-276; Râpă-BRVA, 402-403; Ștefan-CMMB 41, 108-109.

Ediția grecească devansează ediția românească din același an, aflată sub tipar. Râpă-Buicliu demonstrează că domnitorul Ioan Caragea a poruncit expedierea versiunii grecești a *Legiuirii*, către judecătorii din ținuturi, și aplicarea ei până la sosirea variantei românești.

Ioan Caragea a încredințat elaborarea pravilei juristconsultilor Athanasios Hristopoulos și Nestor Craiovescu, care au redactat textul în limba greacă alături de alți consilieri ai curții. Valoarea acestei lucrări este inferioară Codului lui Callimachi, promulgat în Moldova în 1817, mult mai complet și inspirat după noul cod austriac din 1811⁴⁸.

Athanasios Hristopoulos (1772-1847), jurist, poet, medic, a studiat la Buda, Padova și la Academia Domnească din București⁴⁹. El a avut rolul principal în redactarea *Legiurii lui Caragea* și tot lui, Râpă-Buicliu îi atribuie prima prefață a ediției adresată cititorilor (p. 3-4 liminare), precum și Imnul (p. 1-4).

În această prefață se arată cum este împărțită pravila, în șase părți (BRV III, 272).

Domnitorul Caragea explică necesitatea și valoarea *Legiurii* pentru Țara Românească în prefața de la p. 5-7.

Între p. 88-89 se află o planșă reprezentând un arbore genealogic cu enumerarea gradelor de rudenie.

Ilustrații: Stema domnească cu stemele județelor dispuse circular (pe pagina de titlu), portretul domnitorului Ioan Caragea și stema-sigiliu dedesubt (pe o foaie între Prefața către cititori și Imn) aparțin gravurii austriac Blasius Höfel, fiind realizate în tehnica calcografiei cf. Râpă-BRVA, 403.

Titlu din BRV: **Leguirea lui Caragea (Viena). 1818**

Responsabilități:

Caragea, Ioan Gheorghe, domn al Țării Românești (1812-1819): patronaj, comanditar, prefațator.

Hristopoulos, Athanasios, mare logofăt: redactor, editor științific, prefațator cf. Râpă-BRVA, 402.

Craiovescu, Nestor, mare clucer: redactor, editor.

Höfel, Blasius: gravor.

Tzweck, Joannes Bartholomeu: tipograf.

Note specifice

Exemplarul nu conține însemnări vechi.

L: originală din carton marmorat.

SC: bună; exemplar complet, cu pete ruginii.

P: Achiziție anticariat București, 1978.

Cota: CRV XIX 44 II.

XXIX. LEGUIREA LUI CARAGEA (română) [Brașov]. 1818

31. *Leguire a preainălțatului și pravoslavnicului domn a toată Ungrovlahia Ioan Gheorghie Caragea Voievod.* – (București [Brașov]: tipărită în privilegiata tipografie a dumnealor / Constantin Caracaș, Răducanu Clinceanu și Dumitrache Topliceanu; ot Cișmeaora răposatului domn Mavrogheni [Tipografia lui Francisc de Schobeln], 1818). – [2] f., 104 p., [3] f.: 1 pl.; In folio (29,5 × 20,5 cm); 33 R (22,5 × 15,5 cm) (Fig. 28).

⁴⁸ Predescu 1940, 169.

⁴⁹ Scalcău 2003, 232.

Note generale

BRV III-983, 225-227; BRV IV-983, 304; Râpă-BRVA, 398-399; Ștefan-CMMB 42, 109-113. Dacă ediția vieneză are un evident caracter bibliofil, ediția românească este sobră, lipsită de gravura cu portretul domnitorului, de prefața și imnul atribuite lui Hristopoulos.

Planșa cu enumerarea gradelor de rudenie, în limba română, este inserată între p. 68-69.

Râpă-Buicliu, după A. Veress și autorii BRV, confirmă că ediția este un fals tipografic, în realitate localitatea și tipografia în care s-a imprimat *Legiuirea* fiind Brașov, Tipografia lui Francisc de Schobeln. În sprijinul tezei, cercetătorul a coroborat observațiile emise de diverși istorici și bibliografi, însemnările prezente în anumite exemplare, precum a comparat garnitura de literă și ornamentica lucrării cu cele ale unor tipărituri brașovene, budane și din Șumuleul Mic. A ajuns la concluzia folosirii aceleiași garnituri de literă cu cea din tipărituri brașovene anterioare și a găsit elemente preluate din ornamentica tipăriturilor de la Buda și Brașov. Așadar, a existat un acord între asociații proprietari de la București și tipografia de la Brașov, în condițiile în care, probabil, tipografia „de la Cișmeaua lui Mavrogheni” nu dispunea de o garnitură completă de literă și de un tipograf bun, păstrându-se secretul privind adevăratul loc al imprimării.

Titlu din BRV: **Legiuirea lui Caragea (București). 1818**

Responsabilități:

Caragea, Ioan Gheorghe, domn al Țării Românești (1812-1819): patronaj, comanditar, prefațator.

Caracaș, Constantin, mare stolnic: editor comercial.

Clinceanu, Răducanu, mare sluger: editor comercial.

Topliceanu, Dimitrie, mare serdar: editor comercial.

Hristopoulos, Athanasios, mare logofăt: redactor, editor științific.

Craiovescu, Nestor, mare clucer: redactor, editor.

Bălăceanu, Constantin, mare logofăt: editor.

Herfurth, Friedrich: tipograf.

Note specifice

Exemplarul nu conține însemnări vechi. Foaia de titlu a acestuia este o fotocopie după un exemplar al B.A.R. cf. ștampila «Biblioteca Academiei Române».

L: ulterioară, din carton presat și cotorul din piele cu ornamente presate la rece. Pe cotor: „Caragea”.

SC: bună; exemplar complet, cu restaurări empirice.

P: Achiziție anticariat București, 1980.

Cota: CRV XIX 43 IV.

1819

XXX. ACATIST (română) Buda. 1819

32. *Acatist: cu multe alease rugăciuni pentru evlavăia fieștecăruia creștin.* – Acum a doua oară tipărit. – (În Buda: Tipărit în Crăiasca Tipografie a Universității Ungurești, 1819). – [3] f., 473 p.: il.; În – 8° (16 × 10,5 cm); 20 R (12 × 6 cm) (Fig. 29).

Note generale

BRV III-1026, 286.

Ediția I a apărut la Buda, în 1807 cf. BRV II-710, 492.

Note de conținut:

Rugăciunile dimineții (p. 1-62); *Rugăciunile Dumnezeieștii Liturghii* (p. 65-106); *Canon de pocăință către Domnul nostru Iisus Hristos* (p. 109-139); *Rugăciunile sfintei cuminecături* (p. 141-159); *Rugăciunile după sfânta cuminecătură* (p. 160-165); *Acatistul Preasfintei de Dumnezeu Născătoarei* (p. 167-225); *Acatistul Domnului nostru Iisus Hristos* (p. 227-282); *Canonul Sfântului Nicolae* (p. 285-325); *Rânduiala paraclisului a preasfintei Născătoarei de Dumnezeu* (p. 327-356); *Canon de rugăciune către îngerul păzitoriul vieții omului* (p. 359-377); *Canonul de rugăciune ce să cântă către toate puterile cerești și către toți sfinții* (p. 379-394); *Canonul de rugăciune de toate zilele* (p. 395-411); *Rugăciunea către Dumnezeu Savaot* (p. 412-419); *Rugăciunile spre somn* (p. 420-436); *Rugăciunile mesei* (p. 437-440); *Sinaxariul* (p. 441-469); *Pashalia* (p. 470-473).

Ilustrații: f. titlu verso, p. 326-*Izvorul tămăduirii*, nesemnată; f. [3v], p. 378-*Sfântul Dumnezeu Savaot*, nesemnată; p. 64, 108, 226-*Iisus Hristos*, semnată Hederich Sc. Open; p. 140-*Sfânta împărtășanie*, nesemnată; p. 166-*Buna-Vestire*, nesemnată; p. 284-*Sfântul Nicolae*, nesemnată; p. 358-*Îngerul păzitor*, nesemnată.

Ornamente: vinete de frontispiciu: p. 1, 65, 109, 141, 167, 227, 327, 379; inițiale ornate cu roșu.

Titlu din BRV: **Acatist, ed. a II-a (Buda). 1819**

Note specifice

Exemplarul nu conține însemnări vechi.

L: din piele fină pe carton presat și o închizătoare metalică; motive florale presate la rece, chenar și ștanțe aurii pe cotor.

SC: foarte bună; exemplar complet, cu șnit aurit.

P: Achiziție Dalila-Lucia Aramă, București, 1978.

Cota: CRV XIX 47 I.

XXXI. ACATIST (română) Râmnic. 1819

33. *Acatist al preasfintei Născătoarei de Dumnezeu: și alte rugăciuni.* – care s-au tipărit / cu blagoslovenia episcopului Râmnicului Kir Galaction. – ([Râmnic]: În Episcopia

Râmnicului: de Dimitrie Mi(h). Po(p) Ti(p)., 1819). – [2], f. 1-8, 33-235 [- 236] f.: il.; In – 16° (11 × 8 cm); 15 R (8 × 5 cm) (Fig. 30).

Note generale

BRV III-1027, 287.

Numerotări greșite de paginație: f. 41 num. greșit 44.

Note de conținut:

Slujba cântării Acatistului (f. 1-42r); *Cinstitul paraclis al preasfintei de Dumnezeu Născătoarei* (f. 43-62r); *Canon de umilință către Domnul nostru Iisus Hristos* (f. 62v-68); *Acatist al celui întru sfinți părintelui nostru Nicolae* (f. 69-121r); *Canon de rugăciune pentru îngerul păzitoriu* (f. 121v-140); *Canon de rugăciune către toți sfinții* (f. 141-172); *Molitvele celor ce merg spre somn* (f. 173-189); *Rugăciunile dimineții* (f. 190-204r); *Molitva către Dumnezeu Savaot* (f. 204v-214); *Sinaxariul* (f. 215-235r); *Molitva de călătorie* (f. 235v-[236]).

Ilustrații: f. [2v], 42v-*Maica Domnului cu pruncul* (5 × 4 cm), semnată D[imitrie] Mih[ail] T[ipograful] R[âmnicului].

Titlu din BRV: **Acathist (Râmnic). 1819**

Responsabilități:

Suțu, Alexandru Nicolae, domn al Țării Românești: patronaj.

Galaction, episcopul Râmnicului: patronaj.

Dimitrie Mih. Pop: tipograf, diortositor, gravor.

Gheorghie II, vistiernic: tipograf cf. f. [2r].

Nicolae: tipograf cf. f. [2r].

Note specifice

Exemplarul nu conține însemnări vechi.

L: din piele pe carton presat, cu urma unei închizători metalice; cotor cu motive florale presate la rece.

SC: relativ bună; exemplar incomplet cu lipsă f. 9-32; pete de murdărie.

P: Achiziție anticariat București, 1983 (?).

Cota: CRV XIX 45 I.

34. Alt exemplar. – [2], 235 [- 236] f.; In – 16° (11 × 8 cm); 15 R (8 × 5 cm).

Note specifice

L: originală din piele pe lemn, cu urma unei închizători metalice; cotorul lipsește, iar coperta 1 este desprinsă de blocul de carte.

SC: mediocră; exemplar complet, cu foi desprinse, pete ruginii și depozite de ceară. Forțașurile aplicate din altă tipăritură.

Î: *Această cataveseare este al mieu, tot când m-am făcut duhovnic, 1835. P[reot] Ion duhovnic* (însemnare de posesor pe f. 78v, cu alfabet chirilic).

Să se știe de când au murit Maria, preoteasa mea, în curgerea anulu(i) 1839, martie 29, luni sara la cină. Rogu în săptămâna luminată pe ea să o pomenească, iară D[om]nul

să / miluiască. Și pre mine robul lui Dumnezeu / preotul Ion duhovnicul să mă pomenească, că mâna va putrezi și slova va trăi în veci amin (însemnare cu caracter familial, pe f. 42r-44r, cu alfabet chirilic).

Să se știe de când au murit norumea [sic!] Marica / în curgerea anulu(i) 1849, septe(m)vrie 26. / și cine va citi va pomeni și mâna va putrezi și / slova va trăi în veci amin. P[reot] Ion duhovnic (însemnare cu caracter familial, pe f. 46v, 47r-v, 48r, cu alfabet chirilic).

Să se știe de când e născută fi[il]ca lui Licsandru, fiul meu, la leat 1859, febr[uarie] 5. / și s-au botezat / dechevrie 5 / de Sfântul Anas-/ tasie. Nașii au ținut-o / în brațe / și i-au dat numele / Nastasia (însemnare cu caracter familial, pe f. 121r-v – 124r-v, cu alfabet chirilic)⁵⁰.

P: Achiziție Dalila-Lucia Aramă, București, 1978.

Cota: CRV XIX 46 I.

XXXII. BIBLIA V.T. N.T. (română) Skt. Petersburg. 1819

35. *Biblia*: adecă Dumnezeiasca Scriptură a legii vechi și a ceii noao. – cu cheltuiala Rossieneștii Soțietăți a Bibliei. – (Sankt Petersburg: În Tipografia lui Nicolae Grecea, 1819). – 2 col.; [2] f., 1249 p., [1] f., 303 p.; În 4° mare (23 × 14 cm); 51 R (19,5 × 10,5 cm) (Fig. 31).

Note generale

BRV III-1031, 289-290; Râpă-BRVA, 403-404; Ștefan-CMMB 44, 117-119.

Într-un tiraj de 5000 de exemplare, ediția integrală (a treia cunoscută în spațiul românesc) a fost destinată românilor din Basarabia, dar a cunoscut o mare răspândire și în Principatele Române. Mitropolitul Gavriil Bănulescu-Bodoni a recomandat Comitetului Societății Biblice Ruse⁵¹ modelul *Bibliei* de la Blaj, 1795, precum și pe arhimandritul Varlaam Cuza, unchiul viitorului domn Alexandru I. Cuza, ca redactor al viitoarei ediții a *Bibliei* cf. Râpă-BRVA, 403-404.

S-a afirmat că *Biblia* românească de la 1819 este o reeditare a *Bibliei* lui Samuil Micu Clain de la Blaj, cu mici corecturi făcute de arhimandritul Varlaam Cuza. Relativ recent, un grup de specialiști de la Chișinău a demonstrat că putem vorbi de o copie parțială a modelului utilizat, deoarece ultima carte din cuprinsul Vechiului Testament, *A lui Iosip Macobei carte, adică pentru singurul ținătorul gând*, lipsește în versiunea ediției din Sankt Petersburg. Explicația este pusă pe seama cenzurii sinodale, în procesul revizuirii tiparului textului biblic. În plus, această versiune nu a apărut și cu binecuvântarea mitropolitului Gavriil, textul inițial, corectat de acesta, reflectând sursa românească într-o mai mare măsură decât textele slavone impuse de Sinod⁵².

Titlu din BRV: **Biblia (St. Petersburg). 1819**

Responsabilități:

Comitetul Societății Biblice Ruse: patronaj, editor științific și comercial.

⁵⁰ Manea 2004b, 19.

⁵¹ Societatea Biblică Rusă a primit sume de bani speciale pentru editarea *Bibliei* românești în scopuri misionare. De altfel, Societatea a reușit să tipărească *Biblia* în peste 47 de limbi ale popoarelor care locuiau în Imperiul țarist (Danilov *et alii* 2002, 34).

⁵² Danilov *et alii* 2002, 34-35.

Gavriil Bănulescu-Bodoni, mitropolit al Basarabiei (1813-1821): editor, corector.

Cuza, Varlaam, stareț al Mănăstirilor Dobrovăț și Sf. Spiridon: redactor, corector.

Ioan Pralea-Moldoveanu, psalt: colaborator al lui Varlaam Cuza (cf. Râpă).

Grecea, Nicolae Ivanovici (1787-1867): tipograf.

Note specifice

L: originală din piele pe carton presat, cu ornamente. Legătura deteriorată datorită atacului de anobiide.

SC: deteriorată; exemplar complet, cu pete ruginii și depozite de murdărie; unele foi desprinse cu deteriorări mecanice; blocul cărții cu atac de anobiide.

Î: ilizibile datorită stării precare de conservare a volumului, datate 1844 și 1903, pe foaia de titlu r-v.

P: Achiziție 1982.

Cota: CRV XIX 48 III.

XXXIII. BIBLIA N.T. (română) Skt. Petersburg. 1819

36. *Noul Testament*: adecă așezământul legii cei noao a Domnului nostru Iisus Hristos. – cu cheltuiala Rossieneștii Soțietăți a Bibliei. – [Ediția a 2-a]. – (Sankt Petersburg: În Tipografia lui Nicolae Grecea, 1819). – 2 col.; [2] f., p. 1-240, 271-288; În 8° mare (21 × 13,5 cm); 51 R (19,5 × 10,5 cm) (Fig. 32).

Note generale

BRV III-1049, 314; Râpă-BRVA, 405.

Este o detașare a *Noului Testament* din ediția de mai sus, la care s-a adăugat foaia de titlu.

Titlu din BRV: **Testamentul nou (St. Petersburg). 1819**

Responsabilități: Aceleași cu ale *Bibliei*, 1819.

Note specifice

Exemplarul nu conține însemnări vechi.

Paginile 271-288 au fost legate greșit între p. 112-113, iar p. 225-240 între p. 208-209.

L: ulterioară, din piele cu ornamente. Coperta, mai mică decât blocul cărții, este deteriorată și neadecvată.

SC: deteriorată; exemplar incomplet cu lipsă p. 241-270 și 289-303. Foi cu pete ruginii și numeroase deteriorări mecanice.

EXL: ștampila «Biblioteca familiei agronom Zaharia C. Bejenaru Mitruceanu» (pe foaia de titlu).

P: Transfer Biblioteca Academiei Române, 1978.

Cota: CRV XIX 49 II.

1821

XXXIV. BARAC, IOAN (1776-1848)

37. *Risipirea cea de pre urmă a Ierusalimului*: care s-au împlinit după cuvântul ce s-au zis că nu va rămâne piatră pre piatră. – scoasă din cartea lui Iosif Flavie și în 9 Cântări în stihuri alcătuită de / Ioann Barac. – (București: [s. n.], 1821). – 245 p.; In 4° mic (18 × 12 cm); 28 R (15 × 8,5 cm) (Fig. 33).

Note generale

BRV III-1112, 369-371; Ștefan-CMMB 49, 129-130.

Descriptori: Scriitorul Ioan Barac absolvă Facultatea de Drept din Cluj. După câțiva ani în care profesează ca dascăl, în 1805 se angajează ca translator magistratual la primăria Brașovului, oraș în care rămâne până la sfârșitul vieții. Traducerile și prelucrările sale din limbile maghiară și germană au cunoscut o mare popularitate atât în Transilvania, cât și în Țara Românească⁵³. Din scrierile sale menționăm *Istorie despre Arghir cel frumos și despre Elena cea frumoasă*, Sibiu, 1801 (BRV II-631, 421-422), iar dintre traduceri, din germană, *O mie și una de nopți sau Halima*, tom I-VIII, Brașov, 1836-1840 (BRM II-25728, 25728a, 25728b, 574).

Lucrarea este o prelucrare după *De bello Judaico* a lui Iosephus Flavius. Spune autorul în prefață: „O am scris cu rânduiala aceia cu carea Iosif Flavie o au scris. M-am ținut de slobozenia aceia, de scrisorile lui cele mai pre larg scrise, unde s-au căzut le-am scurtat; și cele scurte, unde au fost de lipsă, le-am mai luminat” (BRV III, 370).

Numerotări greșite de paginație: p. 121 num. greșit 211; p. 153 num. greșit 531.

Ornamente: vinieta de frontispiciu, cu motive fitomorfe: p. 13.

Titlu din BRV: **Risipirea Ierusalimului (București). 1821**

Responsabilități:

Barac, Ioan: prefațator.

Note specifice

L: ulterioară din carton marmorat.

SC: relativ bună; exemplar incomplet cu lipsă p. 17-18. Pagina de titlu este tăiată la ambele capete.

Î: Împărțirea darurilor la sfârșitul anului școlar 1840-1841 în Colegiul Sf. Sava din București. Premiul al doilea dat lui [...] Carp, școlar în cl. a III-a, pentru a sa silință la învățătură. Pecetea Eforiei Școalelor Naționale (etichetă tipizată pentru premiarea elevilor Colegiului Sf. Sava, pe forțaț 1).

P: Achiziție anticariat București, 1981.

Cota: CRV XIX 50 II.

⁵³ Predescu 1940, 78.

1825

XXXV. CANTEMIR, DIMITRIE (1673-1723)

38. *Scrisoarea Moldovei* / de Dimitrie Cantimir Domnul eii. – carea acum întâiu s-au tipărit în zilele bine credinciosului Domnului nostru Ioan Sandul Sturza Voievod. – (Neamț: În Sfânta Monastire, 1825). – [4] f., 344 p.: il.; În 8° mare (20,5 × 17 cm); 24 R (16 × 13 cm) (Fig. 34).

Note generale

BRV III-1234, 454-458; Râpă-BRVA, 428-429; Ștefan-CMMB 53, 137-140.

În cea mai mare parte, opera cărturarului umanist Dimitrie Cantemir, domn al Moldovei (martie – aprilie 1693, 1710-1711), a fost editată postum.

Versiunea în limba germană, *Historische geographische und politische Beschreibung der Moldau*, s-a tipărit în anul 1771, la Frankfurt und Leipzig. Textul primei ediții românești a *Descrierii Moldovei* a fost tradus din limba germană în anul 1806, la îndemnul mitropolitului Veniamin cf. Prefața ieromonahului Gherontie (f. [2-3r]).

Într-un material din „Cronica” Iașilor, N. A. Ursu a precizat că traducătorul operei cantemiriene, la 1806, a fost Ioan Nemișescu, funcționar la vistieria din Iași, care a tradus din germană și lucrarea lui Ludwig Albrecht Gebhardi, sub titlul *Istoria politicească a Dachiei și a neamului românesc*. Această primă versiune românească a ajuns în manuscris la București. În același articol se spune că traducerea în limba română a acestei ediții s-a datorat și lui Iancu Nicolae, aflat în anul 1825 ca bursier al mitropolitului Veniamin la școala de pe lângă Mănăstirea Sf. Ioan din București, patronată de mitropolitul Grigorie al IV-lea. Iancu Nicolae a adus de la București manuscrisul din 1806, cu îndemnul către mitropolitul Veniamin de a se tipări lucrarea la Mănăstirea Neamț. În favoarea implicării sale ar pleda prezența numelui imprimat „Nicola I.” pe părțile laterale ale vinietei de pe pagina 23 a tipăriturii⁵⁴. Considerăm că, de fapt, este imprimat numele „Nicolae” astfel: grupul de litere „NICO”, în stânga vinietei, iar grupul de litere „LAE”, în dreapta.

Ilustrații: Stema Moldovei (foaia de titlu verso), semnată „Protoierei Mihail”, este preluată din *Viețile Sfinților din luna lui Martie*, Neamț, 1813, reprezentând una din xilografurile realizate de Mihail Strilbițchi.

Ornamente, note de conținut și ediții ulterioare apar la Ștefan-CMMB, 139-140.

Numerotări greșite de paginație: p. 339 num. greșit 340.

Titlu din BRV: **Descrierea Moldovei (M-rea Neamț). 1825**

Responsabilități:

Sturza, Ioan Alexandru, domn al Moldovei: patronaj.

Veniamin Costache, mitropolit al Moldovei: patronaj.

Dometiian, stareț al Mănăstirilor Neamțul și Secul: patronaj.

Gherontie, ieromonah: tipograf, prefațator.

Nemișescu, Ioan: traducător.

Iancu Nicolae: traducător-corector.

⁵⁴ Cf. Ursu 1979, 7 apud Râpă-BRVA, 428-429.

Note specifice

L: originală din piele pe carton, deteriorată cu atac de anobiide; cotor cu ornamente și patru nervuri profilate. Pe cotor: „Scrisoarea / Moldavii”.

SC: relativ bună; exemplar complet, cu atac de anobiide la primele și ultimele foi.

EXL: *Din cărțile lui N. Calloianu, 1856* (pe f. [3r]); *Nicolaus Calloyanu* (semnătura pe p. 344).

P: Achiziție anticariat București, 1978.

Cota: CRV XIX 51 II.

1826**XXXVI. GOLESCU, DINICU (1777-1830)**

39. *Însemnare a călătoriei mele făcută în anul 1824, 1825, 1826* / Constandin Radovici din Golești. – (Buda: În Crăiasca Tipografie a Universității Ungare, 1826). – 237 [- 240] p.; În 8° mare (20,5 × 12,5 cm); 27 R (15,5 × 9 cm) (Fig. 35).

Note generale

BRV III-1276, 492-495; Râpă-BRVA, 434; Ștefan-CMMB 57, 150-151.

Descriptori: Cărturarul iluminist Dinicu Golescu, la întoarcerea sa în țară, a înființat o școală-internat pe moșia de la Golești, deschisă tuturor categoriilor sociale și la care au predat Florian Aaron și Ion Heliade-Rădulescu. Până la 1830 aici se predau limbi străine, alături de limba română. A fost unul din fondatorii „Societății literare române” (1827)⁵⁵.

Lucrarea reprezintă primul jurnal de călătorie editat în limba română. Autorul consemnează impresii din Europa Centrală, analizând peisajele, arhitectura, instituțiile, viața economică și portretul moral și spiritual al locuitorilor din Transilvania, Banat, Ungaria, Austria, Italia, Germania și Elveția. Mai mult, face referiri critice la situația social-economică a țării, reflectând asupra nivelului de educație și bunăstare a românilor.

Numerotarea paginilor începe cu cifra 12, primele 11 pagini fiind nenumotate.

Titlu din BRV: **Însemnare a călătoriei mele (Buda). 1826**

Responsabilități:

Dinicu Golescu: prefațator.

Petrovici, Gheorghe, cenzor al Tipografiei Universității din Buda: tipograf cf. p. [240].

Note specifice

L: originală din carton marmorat, restaurată în anul 2000.

SC: bună; exemplar complet, cu urme de fostă umezeală.

EXL: *Perpessicius* (semnătura de posesor pe pagina de titlu)⁵⁶.

Î: indescifrabile, pe forțaturile cărții.

⁵⁵ Predescu 1940, 367.

⁵⁶ Exemplarul a aparținut lui Perpessicius (1891-1971), poet, critic și istoric literar. Probabil după 1971 cartea a ajuns într-un anticariat bucureștean.

P: Achiziție anticariat București, 1983 (?).
Cota: CRV XIX 52 II.

XXXVII. IOAN ALEXI (1801-1863), episcop greco-catolic de Gherla

40. *Grammatica Daco-Romana sive Valachica*: latinitate donata, aucta, ac in hunc ordinem redacta opera et studio / Joannis Alexi. – Viennae: apud Bibliopolam Josephum Geistinger, 1826). – XX, 347 p.: 1 pl.; In 8° mare (21 × 14 cm); 38 R (17 × 10 cm) (Fig. 36).

Note generale

BRV III-1266, 482-484; Râpă-BRVA, 433.

Descriptori: Ioan Alexi, episcop greco-catolic de Gherla, a absolvit teologia la Universitatea din Viena. În 1837 a fost numit paroh român în Oradea, iar la 17 martie 1854 episcop la Gherla. Au urmat recunoașterea de către Papă, sfințirea și instalarea ca episcop abia în septembrie 1856. Cărturarul orădean a publicat această carte de gramatică latină a limbii române în perioada încheierii studiilor la Seminarul „Sf. Barbara” din Viena⁵⁷.

Lucrarea a stat în atenția lui Ion Heliade-Rădulescu pentru gramatica de la 1828, precum a fost utilizată de filologul englez A. Bruce-White în tratatul său *Histoire des langues Romanes*, Paris, 1841 cf. Râpă-BRVA.

O planșă în limba latină, cu „Tabella quatuor Conjugationum regularium”, este inserată între p. 96-97.

Note de conținut:

Praefatio ad candidum lectorem, nesemnată (p. III-VIII); *Conspectus Grammaticae Daco-Romanae sive Valachicae* (p. IX-XX; începând de la p. XVII cuprinsul este bilingv, în română și latină); Gramatica propriu-zisă (p. 1-221; latină și română); *Vocabulariu romanescu și latinescu* (p. 222-269); *Dialogi seu Forme de vorbitu despre lucrurile quele, que mai adese ori vin înainte* (p. 270-313); *Glume și istorii iscusite* (p. 313-318); *Fabulele lui Esopu quele mai alese* (p. 319-336); *Errata* (p. 337-338); *Index Nominum D. D. Praenumerantium* (p. 339-347; cei mai mulți prenumerați sunt din Oradea).

Titlu din BRV: **Gramatica daco-română (Viena). 1826**

Responsabilități:

Theodori, Alexandru, dr. în medicină și filozofie: corector cf. Prefața, p. VIII.

Geistinger, Joseph: tipograf.

Note specifice

Exemplarul nu conține însemnări vechi.

L: din carton marmorat; coperta 1 desprinsă.

SC: mediocră; exemplar complet, foi cu pete ruginii și urme de fostă umezeală.

EXL: *H. C. Orghidan* (semnătura de posesor pe pagina de titlu).

P: Transfer Biblioteca Academiei Române, 1978.

Cota: CRV XIX 1341 II.

⁵⁷ Predescu 1940, 424.

1829

XXXVIII. HEINECCIUS, JOHANN GOTTLIEB (1681-1741)

41. *Filosofia cuvântului și a năravurilor: adecă Logica și Itica elementare* / scrise întâiu latinește de laudatul profesor Io[an] Gottlieb Ainekîe; apoi traduse în limba elinească de marele ban Grigorie Brâncoveanu. – iar acum în limba românească de Eufrosin Dimitrie Poteca. – (Buda: În Crăiasca Tipografie a Universității Ungariei, 1829). – [24] f., 397 [- 398] p.; În 4° mare (22 × 14 cm); 30 R (16 × 9 cm) (Fig. 37).

Note generale

BRV III-1420, 628-630; Ștefan-CMMB 68, 168-169.

Descriptori: Germanul J. G. Heineccius a fost renumit profesor de filozofie și de drept la Universitatea din Halle. Manualul său în limba latină s-a publicat în anul 1745, sub titlul *Elementa philosophiae rationalis et moralis*. În 1781, profesorul Academiei ieșene, Ioan Furneos, a tradus lucrarea din latinește în grecește, folosind această traducere, în manuscris, la cursul său⁵⁸.

În Țara Românească, marele ban Grigore Brâncoveanu (1764-1829) o va traduce în 1808 din limba latină în greacă, versiune tipărită imediat la Viena pe cheltuiala lui. Se mai spune în foaia de titlu a ediției din 1808 că „fiind date la lumină, se împart gratis tuturor iubitorilor de învățătură” cf. BRV II-754, 538.

De intermediarul grecesc al lui Brâncoveanu se va servi Eufrosin Poteca⁵⁹, pentru a da mai târziu prima traducere în limba română tipărită la Buda în 1829. În perioada 1825-1829 Eufrosin Poteca a predat filozofia după manuscrisul său, la școala de la Sf. Sava din București⁶⁰.

Numerotări greșite de paginație: p. 358 num. greșit 258; p. 367 num. greșit 267; p. 397 num. greșit 389.

Note de conținut:

Precuvântare a scriitoriului către iubitoriul de învățătură cetitoriu, scrisă „În Francofort după Biandru 1728” (f. [6-13]); *Cătră fiii Românilor! Euf. Poteca Ierm. Introducere la Filozofie sau lecție începătoare* (f. [14-24]); *Istoria filosofica* (p. 1-69); *Elementuri de logică* (p. 70-196); *Elementuri de filosofia morale* (p. 197-348); *Al lui Euf. Poteca Ierom. și Profes. de filos. Cuvântul ce s-au zis la zioa Nașterii Mântuitoriului nostru Iisus Hr. [...] la anul 1827* (p. 349-357); *Al lui Euf. Ierom. Poteca. Acest cuvânt s-au spus la examenul public în Școala de la Sf. Sava în 20 iulie 1827 [...]* (p. 358-367); *Erata* (p. 368); *Tabla cărții aceștia* (p. 369-396); *Erata* (p. 397).

Titlu din BRV: **Elemente de filozofie, logică și etică (Buda). 1829**

Responsabilități:

Brâncoveanu, Grigore: traducător (versiunea greacă).

⁵⁸ Camariano-Cioran 1971, 151-152.

⁵⁹ Eufrosin Dimitrie Poteca (1786-1859) a învățat la școala grecească din București. În anul 1812 s-a călugărit sub numele Eufrosin, iar la 1820 a plecat în străinătate unde a studiat teologia, filozofia și istoria. La întoarcere a fost numit profesor la Sf. Sava. După 1829 a fost numit arhimandrit și egumen la Mănăstirea Gura Motrului din Dolj (Predescu 1940, 689).

⁶⁰ Camariano-Cioran 1971, 152 nota 221.

Eufrosin Poteca: traducător, dedicator.

Constantin Bălăceanu, Gheorgache Gulescu, Alexandru Filipescu și Nestor, mari dregători ai Țării Românești: beneficiarii dedicației (cf. Dedicăția, f. [2-5]).

Teodorovici, Ioan, paroh român neunit, cenzor al Tipografiei Universității din Buda: tipograf cf. p. [398].

Note specifice

Exemplarul nu conține însemnări vechi.

L: originală din carton presat. Pe cotor: „Filosofia / cuvântului / și a / năravurilor”. Pe coperta 1: „Prețul 2 flor. de argint / 3 flor. pe hârtie faină”. Probabil au fost două tiraje din care unul pe hârtie de calitate superioară, nefiind cazul celor patru exemplare din colecția noastră.

SC: bună; exemplar complet, cu pete ruginii.

EXL: ștampila «Biblioteca Colegiului Sf. Sava» (pe f. [2]).

P: Transfer Biblioteca Academiei Române, 1978.

Cota: CRV XIX 53 III.

42. Alt exemplar. – [24] f., 397 [- 398] p.; In 4° mare (22 × 14 cm); 30 R (16 × 9 cm).

Note specifice

Exemplarul nu conține însemnări vechi.

L: originală din carton presat. Pe cotor: „Filosofia / cuvântului / și a / năravurilor”. Pe coperta 1: „Prețul 2 flor. de argint / 3 flor. pe hârtie faină”.

SC: bună; exemplar complet, cu pete ruginii.

EXL: ștampila «Biblioteca Colegiului Sf. Sava» (pe f. [2] și p. 396).

P: Transfer Biblioteca Academiei Române, 1978.

Cota: CRV XIX 54 III.

43. Alt exemplar. – [24] f., 397 [- 398] p.; In 4° mare (22 × 14 cm); 30 R (16 × 9 cm).

Note specifice

Exemplarul nu conține însemnări vechi.

L: originală din carton presat. Pe cotor: „Filosofia / cuvântului / și a / năravurilor”. Pe coperta 1: „Prețul 2 flor. de argint / 3 flor. pe hârtie faină”.

SC: bună; exemplar complet, cu urme de fostă umezeală pe ultimele pagini; coperta îngălbenită.

EXL: ștampila «Biblioteca Colegiului Sf. Sava» (pe f. [1] și p. 396).

P: Transfer Biblioteca Academiei Române, 1978.

Cota: CRV XIX 55 III.

44. Alt exemplar. – [24] f., 397 [- 398] p.; In 4° mare (22 × 14 cm); 30 R (16 × 9 cm).

Note specifice

Exemplarul nu conține însemnări vechi.

L: originală din carton presat. Pe cotor: „Filosofia / cuvântului / și a / năravurilor”. Pe coperta 1: „Prețul 2 flor. de argint / 3 flor. pe hârtie faină”.

SC: bună; exemplar complet, cu pete ruginii; coperta îngălbenită.

EXL: ștampila «Ex libris Constantini Demetrii Sturza» (pe f. [1]).

P: Transfer Biblioteca Academiei Române, 1978.

Cota: CRV XIX 56 III.

1830**XXXIX. VASICI-UNGUREANU, PAVEL (1806-1881)**

45. *Antropologia: sau scurta cunoștință despre om și despre însușirile sale* / întocmită de Pavel Vasici-Ungurian al Mediției auzitoriu. – (Buda: La Crăiasca Tipografia Universității Ungurești, 1830). – XVI, 285 [- 312] p.; In 8° mare (19 × 12 cm); 26 R (14,5 × 8,5 cm) (Fig. 38).

Note generale

BRV III-1503, 711-712; Râpă-BRVA, 448.

Descriptori: Pavel Vasici-Ungureanu, medic, membru al Academiei Române din 1879, este considerat întemeietorul terminologiei medicale românești. A practicat meseria în Timișoara și în Transilvania, dar s-a implicat și în mișcarea de renaștere națională a românilor din Ardeal. Pe la 1876 redacta la Timișoara revista „Higiena și Școala”⁶¹.

Lucrarea este considerată drept primul manual de anatomie, fiziologie și psihologie editat în limba română. După cum spune autorul în prefața cărții, a utilizat drept model cursul profesorului său Schordan de la Universitatea din Pesta (BRV III, 712).

Paginile nenumotate de la sfârșit conțin, pe localități, numele prenumeraților și numărul de exemplare comandate, în total 941, tirajul fiind evident mult mai mare. Printre cei care au sprijinit financiar editarea cărții se remarcă Zaharia Carcalechi, cu 300 de exemplare pentru Biblioteca românească din Buda, și Aradul, cu 112 exemplare, lista deschizându-se cu episcopul Nestor Ioanovici.

Numerotări greșite de paginatie: p. 213 num. greșit 113.

Note de conținut:

Istoria omului (p. 1-38); *Partea I. Despre funcțiile vegetative individuale*, cu 8 capitole și subcapitole (p. 38-149); *Partea a II-a. Despre funcțiile animale individuale*, cu 6 capitole și subcapitole (p. 149-234); *Partea a III-a. Despre funcțiile vegetative sexuale*, cu 7 capitole și subcapitole (p. 235-276); *Apendice despre suflet* (p. 276-285).

Titlu din BRV: **Anthropologia (Buda). 1830**

Responsabilități:

Vasici-Ungureanu, Pavel: dedicator, prefațator.

Vasici-Ungureanu, Andrei, fratele autorului: beneficiarul dedicației.

⁶¹ Predescu 1940, 885.

Note specifice

Exemplarul nu conține însemnări vechi.

L: industrială de secol XIX, care îmbracă cele 20 de caiete tipografice cusute între ele; cotorul dezlipit, deteriorat. Pe prima copertă: „Antropologia / sau / învățătura / despre / om”, iar pe cotor: „Antro-/polo-/gia. / 1830”.

SC: mediocră; exemplar complet, foi cu pete ruginii și urme extinse de fostă umezeală. Prezintă urme de arsură pe p. I-V, iar colțurile foilor sunt ușor îndoite.

P: Achiziție anticariat București, 1975.

Cota: CRV XIX 57 II.

Discuții

În urma cercetării exemplarelor păstrate în colecția tulceană, imprimate în intervalul 1775-1830, și în urma consultării cataloagelor de ediții, am constatat că putem aduce pentru 26 de titluri din cele 39 descrise unele îndreptări și completări la *Bibliografia românească veche (1508-1830)*, continuând astfel seria contribuțiilor din prima parte a catalogului⁶². Toate aceste noi elemente sunt detaliate în cadrul notelor generale ale edițiilor. Multe din îndreptările noastre se referă la numerotările greșite de paginație, care au dus uneori la mențiuni incorecte din acest punct de vedere în cadrul *Bibliografiei românești vechi*. Astfel, *Liturghierul* de la Blaj, 1775 are [2] f. și 224 p., nu [2] f. și 223 p. cum apare în BRV. Un alt exemplu îl reprezintă *Viețile Sfinților din luna lui Octombrie* (Neamț, 1809), ediție care are 172 f., nu 174 cum apare în BRV, datorită numerotării greșite și decalării paginației. De asemenea, ediția *Noului Testament* de la Sankt Petersburg, 1817 are foaia de titlu urmată de 278 f. numerotate cu greșeli, iar nu de 274 f. cum se menționează în BRV.

Alte îndreptări le-am sesizat cu privire la responsabilii de ediție. Din prefața scrisă de mitropolitul Gavriil Bănulescu-Bodoni reiese că acesta este traducătorul și editorului *Cărții de rugăciuni pentru cerere de biruință*, imprimată la Iași în anul 1809, nu autorul așa cum precizează cercetătorul Dan Râpă-Buicliu⁶³.

Completările constau în elemente de conținut, ilustrații și ornamente, care nu au mai fost menționate până în prezent. Pentru unele ediții am venit și cu alte completări relevante din punctul nostru de vedere, precum menționarea planșelor inserate, liste de prenumerați, note de final ale editorilor sau tipografilor etc. *Gramatica daco-română* a lui Ioan Alexi, din 1826, are o planșă inserată între paginile 96 și 97, iar paginile nenumerotate de la sfârșitul *Antropologiei* lui Pavel Vasici-Ungureanu, 1830, conțin lista prenumeraților.

Îndreptările și completările le-am sintetizat în tabelul care urmează, unde cele 26 de ediții sunt menționate în ordine cronologică, ultima coloană precizând poziția de identificare a fiecărei ediții în catalogul nostru.

Nu mai puțin de cincisprezece exemplare sunt cu *ex-librisuri*, care ne vorbesc despre circulația și proveniența cărților într-un anumit moment al existenței lor, fie în cadrul unor

⁶² Manea 2011a, 608.

⁶³ Râpă-BRVA, 369.

instituții sau biblioteci cu încărcătură istorică, fie în posesia unor personalități marcante ale culturii noastre naționale. Trei exemplare din lucrarea lui Heineccius, *Elemente de filozofie, logică și etică* (Buda, 1829), ajunse în colecția muzeului prin transfer de la Biblioteca Academiei Române, poartă ștampila «*Bibliotecii Colegiului Sf. Sava*». Se știe că în anul 1833 Academia Domnească din București devine Biblioteca Colegiului Sf. Sava, primind funcții de bibliotecă națională a Țării Românești. Alte două cărți au pe filele lor aceeași ștampilă: *Poemata medica* (Viena, 1795) și *Phrontismata* (Viena, 1805) scrise de medicul Dimitrie Caracaș, respectiv de Alexandru Mavrocordat Exaporitul.

De asemenea, pe coperta interioară a volumului semnat J. A. Demian, *Tableau géographique et politique* (Paris, 1809), eticheta ex-libris «*Biblioteca Așezământului Cultural „Nicolae Bălcescu”*» a fost aplicată peste eticheta «*Biblioteca Ion I. C. Brătianu*». Cartea face parte din biblioteca de la conacul Florica (jud. Argeș) a marelui om politic Ionel I. C. Brătianu (1864-1927).

Alte ex-librisuri care ne-au atras atenția sunt ștampila «*Biblioteca Mitropolitului Moldovei și Sucevei Iosif Naniescu. Dăruită Academiei Române în 1894*» și semnătura de posesor a criticului și istoricului literar Perpessicius. Unele ștampile ex-libris au valoare istorico-documentară, precum ștampila «*Prima Fabrică de lumânări de ceară. Aldea I. Aldea. Satulung Nr. 1463*» aplicată pe coperta interioară a unui exemplar din *Biblia* de la Blaj, 1795.

În colecție se păstrează și exemplare care conțin însemnări manuscrise așternute pe părțile libere ale cărților, mai ales în partea inferioară a foilor, însemnări care se întind de la câteva rânduri până la pagini întregi. Unele dintre acestea se referă la exemplarul respectiv, cuprinzând date privind proprietarii succesivi, vânzarea-cumpărarea, dăruirea, prețul și circulația cărții. Alte consemnări surprind date istorice propriu-zise ori informații cu valoare socială și culturală.

Din prima categorie menționăm însemnările de cumpărare și afurisenie, precum *Litughierul* de la Blaj, 1775, care a fost cumpărat de „preutul Petru cu 5 lei, de la dascălul Petru”. De pe foaia de gardă a *Cuvintelor* lui Teodor Studitul, imprimată la 1784, aflăm că românul Isidor Ciubotaru cumpără această carte de la un pescar din București, în anul 1844: „Această carte a Sfântului Teodor Studitu este cumpărată de mine din București de la peșcărie peste drum de la un pescar cu lei 12, adică lei doisprezece tocmit și cine s-ar ispiți ca să o fure să n-aibă parte ca să vadă fața lui Hristos, 844 martie 5, Isidor Ciubotaru”.

Români cu dare de mână și credință cumpărau cărți românești aduse din Transilvania, pe care le dăruiau bisericilor nord-dobrogene, în folosul comunității. O demonstrează și însemnarea de pe foile *Litughierului* de la Sibiu, 1814, cumpărat de Costandache Mircea din Zebil și dăruit în 1894 bisericii din satul Somova.

Cărțile circulau după imprimare și în locașuri mănăstirești, asemenea *Prăvălioarei de taina ispovedaniei* (București, 1781), care, conform însemnărilor, se afla la 1809 în posesia părintelui Roman din Mănăstirea Horezu, jud. Vâlcea. Din Transilvania *Învățăturile* lui Polyzois Kontos (Sibiu, 1811) circulă în Moldova, căci „această carte este a mea, popa Chivu, în Siminarul Socola clasa a II-a, 1873 August”, ulterior ajungând în nordul Dobrogei.

Pe lângă însemnările cu privire la circulația cărților în sine, amintim aici și însemnările care surprind crâmpoșe din viața de familie a posesorilor, ori se referă la trăirile și mentalitatea celor care le-au folosit, uneori generații la rând. În anul 1869, un exemplar al *Bibliei* de la Blaj, 1795 (din cele două păstrate în colecție), este cumpărat de Voicu Roșculeț din localitatea Cernatu, jud. Brașov, care va consemna: „La anul 874 am visat că am trecut jumătate de

jumătate din viața mea, care face toți anii vieții mele șaizeci. Voicu Roșculeț”. Începând cu anul 1900 se succed însemnări ale unei noi generații, fiii și nepoții lui Voicu Roșculeț, iar din 1927 nu mai știm care a fost soarta cărții până a ajuns într-un anticariat bucureștean de unde a fost achiziționat pentru muzeul tulcean. Citim pe foaia de gardă a cărții: „Această Biblie este cumpărată de tatăl meu Voicu Roșculeț și dânsul s-a petrecut și noi am rămas și așa o să mă petrec și eu și cartea va rămânea iar la următor(i) mei și această carte cuprinde toate minunile ce au făcut D-zeu de la începutul lumii și până la D-I Iisus Hristos [...]”.

Alte însemnări cu caracter social le aflăm pe filele *Liturghierului* de la Sibiu, 1814: „Feciorul meu Toader este născut anu 1846, martie 9”; „Leturghia este dată de popa Gheorghie răposatul. Moartea părintelui Gheorghie au fostu la martie 7 anu 1865”.

Un tablou de familie conturăm și din însemnările duhovnicului Ion de-a lungul anilor 1835-1859, așternute pe foile *Acatistului*⁶⁴ tipărit la Râmnic, 1819: „Această catavesere este al mieu, tot când m-am făcut duhovnic, 1835. P[reot] Ion duhovnic.”; „Să se știe de când au murit Maria, preteasa mea, în curgerea anulu(i) 1839, martie 29, luni sara la cină [...]”; „Să se știe de când au murit norumea [sic!] Marica în curgerea anulu(i) 1849, septe(m)vrie 26 [...]”; „Să se știe de când e născută fi[i]ca lui Licsandru, fiul meu, la leat 1859, febr[uarie] 5. Și s-au botezat [în] dechevrie 5 de Sfântul Anastasie [...]”.

Concluzii

Considerăm că întregirea catalogului colecției de carte veche românească din patrimoniul Institutului de Cercetări Eco-Muzeale Tulcea – 55 de ediții în 61 de exemplare în total – ne-a oferit informații de certă valoare istorică, documentară, culturală și socială.

De asemenea, publicarea acestui fond permite intrarea în circuitul informațional a unor îndreptări și completări aduse *Bibliografiei românești vechi* pentru 37 de ediții din cele 55 descrise, precum și a unor noi aspecte legate de circulația cărții în spațiul nord-dobrogean. Multe din aceste exemplare, conform însemnărilor pe care le poartă, au circulat de la locul de imprimare prin două sau chiar prin cele trei provincii românești (Țara Românească, Moldova și Transilvania) până să ajungă în muzeul tulcean, fie prin achiziții de la persoane particulare și din anticariatele bucureștene, fie prin transfer ori donații. Păstrate cu grijă, acestea vor rămâne izvoare de necontestat nu numai pentru istoria cărții și a tiparului românesc, ci și pentru studiul evoluției limbii, a culturii și a mentalităților în veacurile din urmă.

⁶⁴ Exemplarul cu nr. inv. 46.

Tabelul cărților cu îndreptări la Bibliografia românească veche (II)
Table of books with correction to Old Romanian Bibliography (II)

Anul de imprimare	Autorul și titlul tipăriturii	Locul tipăriturii	Îndreptări și completări	Poziția de identificare în catalog
1775	Liturghier	Blaj	Ediția are [2] f. și 224 p., nu [2] f. și 223 p. cum apare în BRV.	I. 1
1776	Marlianus Ambrosius, Theatron Politikon	Lipsca	Note de conținut.	II. 2
1777	J. L. Carra, Histoire de la Moldavie et de la Valachie	[Paris]	Pag. 172 numerotată greșit 712; Note de conținut.	III. 3
1781	Cazanii	Râmnic	Numerotări greșite de paginație.	IV. 4
1784	Samuil Micu Clain, Propovedanie la îngropăciunea oamenilor	Blaj	Ornamente.	VII. 7
1784	Teodor Studitul, Cuvinte	Râmnic	Numerotări greșite de paginație; Ornamente.	VIII. 8
1788	Pravilă de obște	Viena	Numerotări greșite de paginație.	IX. 9
1794	Molitvenic	București	Numerotări greșite de paginație; Ilustrații; Ornamente.	XI. 11
1795	Biblia	Blaj	Ilustrații.	XII. 12
1804	Catehism	Blaj	Note de conținut.	XV. 16
1807	Viețile Sfinților din luna lui Septembrie	Neamț	Numerotări greșite de paginație.	XVII. 19
1808	Cărticică pentru datoria blagocinilor	Iași	Foaia 9 nenumerotată, iar foaia 10 numerotată greșit 6; Note de conținut; Ornamente.	XVIII. 20
1809	Carte de rugăciuni pentru cerere de biruință	Iași	Din prefața scrisă de mitropolitul Gavriil reiese că acesta este traducător și editor, nu autor cum precizează Râpă-Bucliu; Foile 3, 4, 6 nenumerate; Ornamente.	XIX. 21
1809	J. A. Demian, Tableau géographique et politique, vol. I-II	Paris	Pag. 359 numerotată greșit 259 (vol. I).	XX. 22
1809	Viețile Sfinților din luna lui Octombrie	Neamț	Ediția are 172 f., nu 174 f. cum apare în BRV, datorită numerotării greșite și decalării; Alte numerotări greșite de paginație.	XXI. 23

1811	Viețile Sfinților din luna lui Decembrie	Neamț	Numerotări greșite de paginație; Note de conținut; Pe f. 70r gravura „Sf. Nicolae”.	XXIII. 25
1813	Viețile Sfinților din luna lui Martie	Neamț	Numerotări greșite de paginație; Ilustrații.	XXIV. 26
1814	Sf. Augustin, Kecragarion	Neamț	Numerotări greșite de paginație; Note de conținut; Ornamente.	XXV. 27
1814	Liturgier	Sibiu	Note de conținut; Ornamente.	XXVI. 28
1817	Biblia. Noul Testament	Sankt Petersburg	Foaia 50 nenumerotată; Ediția are [1], 278 f. numerotate cu greșeli, nu [1], 274 f. cum apare în BRV.	XXVII. 29
1819	Acatist	Buda	Note de conținut; Ilustrații; Ornamente.	XXX. 32
1819	Acatist	Râmnic	Foaia 41 numerotată greșit 44; Note de conținut.	XXXI. 33
1821	Ion Barac, Risipirea Ierusalimului	București	Numerotări greșite de paginație.	XXXIV. 37
1825	Dimitrie Cantemir, Descrierea Moldovei	Neamț	Pag. 339 numerotată greșit 340.	XXXV. 38
1826	Ioan Alexi, Gramatica daco-română	Viena	Planșă inserată între p. 96-97.	XXXVII. 40
1830	Pavel Vasici-Ungureanu, Antropologia	Buda	Pag. 213 numerotată greșit 113; Paginile nenumerate de la sfârșit conțin lista prenumerațiilor; Note de conținut.	XXXIX. 45

Indexul titlurilor de carte românească veche (1775-1830):*Title index of old Romanian book (1775-1830):*

Acatist (română) Buda. 1819	[XXX. 32]
Acatist (română) Râmnic. 1819	[XXXI. 33-34]
Antropologia (română) Buda. 1830	[XXXIX. 45]
Biblia N.T. (română) Skt. Petersburg. 1817	[XXVII. 29]
Biblia N.T. (română) Skt. Petersburg. 1819	[XXXIII. 36]
Biblia N.T. Apostol (română) București. 1784	[VI. 6]
Biblia V.T. N.T. (română) Blaj. 1795	[XII. 12-13]
Biblia V.T. N.T. (română) Skt. Petersburg. 1819	[XXXII. 35]
Carte de rugăciuni pentru cerere de biruință (română) Iași. 1809	[XIX. 21]
Catehism (română) Blaj. 1804	[XV. 16]
Cazanii (română) Râmnic. 1781	[IV. 4]
Cărticică pentru datoria blagocinilor (română) Iași. 1808	[XVIII. 20]
Cuvinte (română) Râmnic. 1784	[VIII. 8]
Descrierea Moldovei (română) Neamț. 1825	[XXXV. 38]
Elemente de filozofie, logică și etică (română) Buda. 1829	[XXXVIII. 41-44]
Gramatica daco-română (română, latină) Viena. 1826	[XXXVII. 40]
Histoire de la Moldavie et de la Valachie (franceză) [Paris]. 1777	[III. 3]
Însemnare a călătoriei mele (română) Buda. 1826	[XXXVI. 39]
Învățăture de multe științe (română) Sibiu. 1811	[XXII. 24]
Kecragarion (română) Neamț. 1814	[XXV. 27]
Legiuirea lui Caragea (neogreacă) Viena. 1818	[XXVIII. 30]
Legiuirea lui Caragea (română) [Brașov]. 1818	[XXIX. 31]
Liturghier (română) Blaj. 1775	[I. 1]
Liturghier (română) Sibiu. 1814	[XXVI. 28]
Molitvenic (română) București. 1794	[XI. 11]
Philotheou Parerga (greacă) Viena. 1800	[XIV. 15]
Phrontismata (greacă) Viena. 1805	[XVI. 17-18]
Poemata Medica (greacă, latină) Viena. 1795	[XIII. 14]
Pravilă de obște (română) Viena. 1788	[IX. 9]
Prăvălioară cu învățătură (română) București. 1781	[V. 5]
Propovedanie la îngropăciunea oamenilor (română) Blaj. 1784	[VII. 7]
Risipirea Ierusalimului (română) București. 1821	[XXXIV. 37]
Tableau géographique et politique (franceză) Paris. 1809	[XX. 22]
Theatron Politikon (greacă) Lipsca. 1776	[II. 2]
Tropaion tēs Orthodoxou Pisteōs (greacă) Viena. 1791	[X. 10]
Viețile Sfinților din luna lui Septembrie (română) Neamț. 1807	[XVII. 19]
Viețile Sfinților din luna lui Octombrie (română) Neamț. 1809	[XXI. 23]
Viețile Sfinților din luna lui Decembrie (română) Neamț. 1811	[XXIII. 25]
Viețile Sfinților din luna lui Martie (română) Neamț. 1813	[XXIV. 26]

Bibliografie

- Berindei, D. 1991, *Manualele școlare la români (1750-1850)*, în *Românii și Europa. Istorie, societate, cultură*, I, București, 55-65.
- Camariano, N. 1980, *Revelația documentului: Alecu Văcărescu și sfârșitul său tragic*, Manuscriptum 40, București, 16-18.
- Camariano, A. 1941-1942, *Traducerea greacă a „Teatrului politic” atribuită greșit lui N. Mavrocordat și versiunile românești*, RIR 11-12, 216-260.
- Camariano-Cioran, A. 1971, *Academiile Domnești din București și Iași*, București.
- Cândea, V. 1955a, *Poate fi inclusă cartea lui Carra: «Histoire de la Moldavie et de la Valachie» în Bibliografia românească veche?*, Studii și Cercetări de Bibliologie 1, București, 243-246.
- Cândea, V. 1955b, *Completări la Bibliografia românească veche*, Studii și Cercetări de Bibliologie 1, București, 261-262.
- Coman, I. G. pr. 1999, *Patrologie*, Sfânta Mănăstire Dervent.
- Danilov, M., Grițco, A., Malahov, L. 2002, *Cartea românească în colecțiile Muzeului Național de Istorie a Moldovei (1683-1918). Catalog*, Chișinău.
- Dima-Drăgan, C. 1974, *Biblioteci umaniste românești*, București.
- Dincă, A. arhim. 1940, *Sfântul Teodor Studitul. Viața și opera*, București.
- Lăzărescu, D. A. 1985, *Imaginea României prin călători*, I (1716-1789), București.
- Manea, L. 2004a, *Povestea unei cărți peste veacuri – Biblia de la Blaj*, Biblioteca Bucureștilor 7, 10, București, 9.
- Manea, L. 2004b, *Însemnări consemnate pe cărți vechi românești*, Biblioteca Bucureștilor 7, 11, București, 17-20.
- Manea, L. 2009, *Contribuții la Bibliografia Românească Veche. O tipăritură a lui Evghenie Vulgaris*, Peuce, S.N. 7, 433-444.
- Manea, L. 2011a, *Colecția de carte românească veche a Institutului de Cercetări Eco-Muzeale Tulcea. Catalog (I)*, Peuce, S.N. 9, 585-622.
- Manea, L. 2011b, *Din cărțile Mitropolitului Iosif Naniescu la Tulcea, Îndrumător pastoral 3*, Tulcea, 436-445.
- Mitu, M. 2001, *Studii de etimologie româno-slavă*, București.
- Moldoveanu, V., Popescu, Gh., Tomescu, M. 1970, *Ghidul bibliotecilor din România*, București.
- Predescu, L. 1940, *Enciclopedia Cugetarea. Material românesc: oameni și înfăptuiri*, București.
- Scalcău, P. 2003, *Grecii din România*, București.
- Stoicescu, N. 1970, *Bibliografia localităților și monumentelor feudale din România, I. Țara Românească (Muntenia, Oltenia și Dobrogea)*, I-II, București.
- Stoicescu, N. 1974, *Repertoriul bibliografic al localităților și monumentelor medievale din Moldova*, București.
- Tatai-Baltă, C. 1977, *Gravuri în lemn de la Blaj. Petru Papavici Râmniceanul*, Apulum 15, 705-727.
- Ursu, N. A. 1979, *Cine a făcut prima traducere românească a operei lui Dimitrie Cantemir, „Descriptio Moldaviae”*, Cronica 14, 5, Iași, 7.
- Vasilescu-Capsali, N. 1974, *O tipăritură grecească necunoscută închinată poetului Ienăchiță Văcărescu*, în *Târgoviște, cetate a culturii românești*, București, 93-95.
- Veress, A. 1931, *Bibliografia română-ungară (1473-1878)*, II, București.

Fig. 1. *Dumnezeieștile Liturghii*, Blaj, 1775 – Foaia de titlu / Title page.

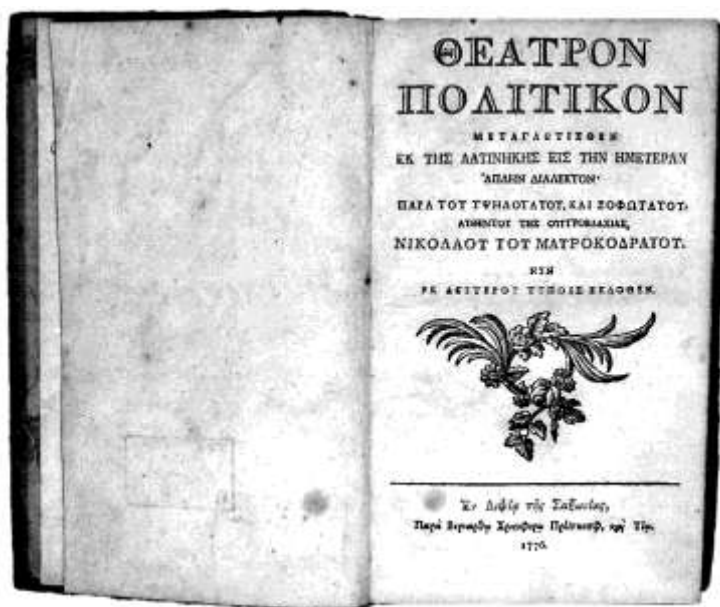

Fig. 2. Marlianus Ambrosius, *Theatron Politikon*, Lipsia [Leipzig], 1776 – Foaia de titlu / Title page.

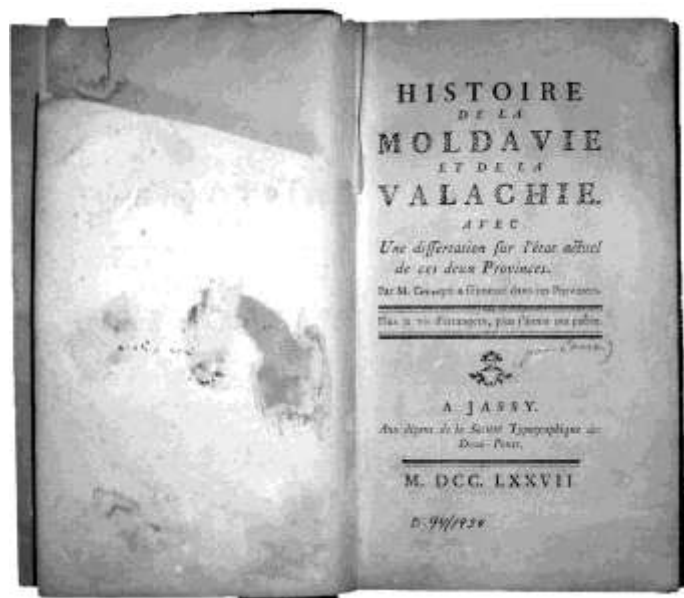

Fig. 3. J. L. Carra, *Histoire de la Moldavie et de la Valachie*, A Jassy [Paris], 1777
– Foaia de titlu / Title page.

Fig. 4. *Cazanii, Râmnic*, 1781 – Foaia de titlu / Title page.

Fig. 5. *Prăvălioară de taina ispovedanii*, București, 1781
– Xilogravura „A” reprezentându-i pe Sf. Împărați Constantin și Elena /
”A” xylography representing the St. Constantine and Elena.

Fig. 6. *Biblia N.T. Apostol*, București, 1784 – Foaia [4] / Sheet [4].

Fig. 7. Samuil Micu Clain, *Propovedanie la îngropăciunea oamenilor morți*, Blaj, 1784
– Foaia de titlu / *Title page*.

Fig. 8. Teodor Studitul, *Cuvinte*, Râmnic, 1784 – Foaia de titlu / *Title page*.

Fig. 9. *Pravilă de obște*, Viena, 1788 – Foaia de titlu / Title page.

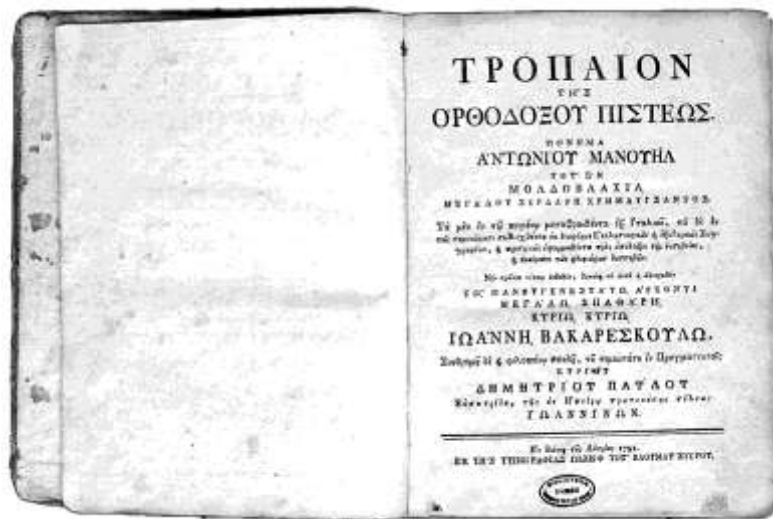

Fig. 10. Antonie Manuil, *Tropaion tēs Orthodoxou Pisteōs*, Viena, 1791 – Foaia de titlu / Title page.

Fig. 11. *Molitvenic*, București, 1794 – Foaia de titlu / Title page.

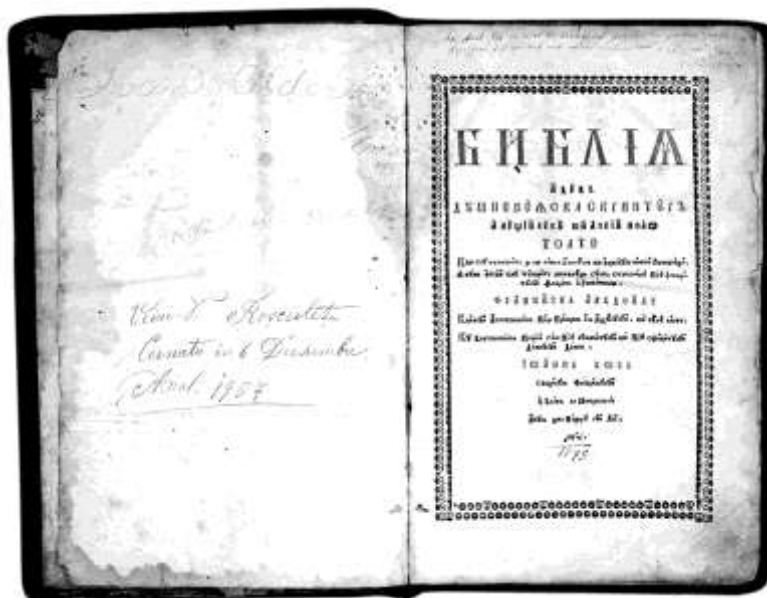

Fig. 12. *Biblia V.T. N.T.*, Blaj, 1795 – Foaia de titlu / Title page.

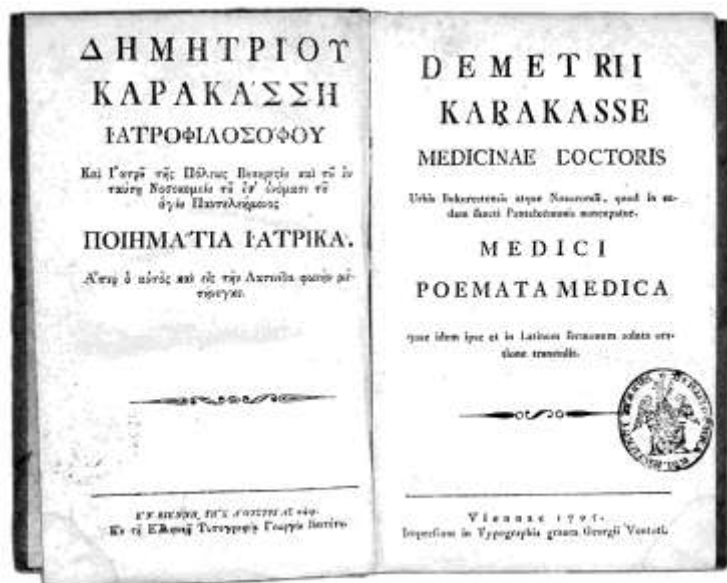

Fig. 13. Dimitrie Caracaș, *Poemata Medica*, Viena, 1795 – Foaia de titlu cu ștampilă ex-libris «Biblioteca Colegiului Sf. Sava» / Title page of ex-libris stamp «Biblioteca College St. Sava».

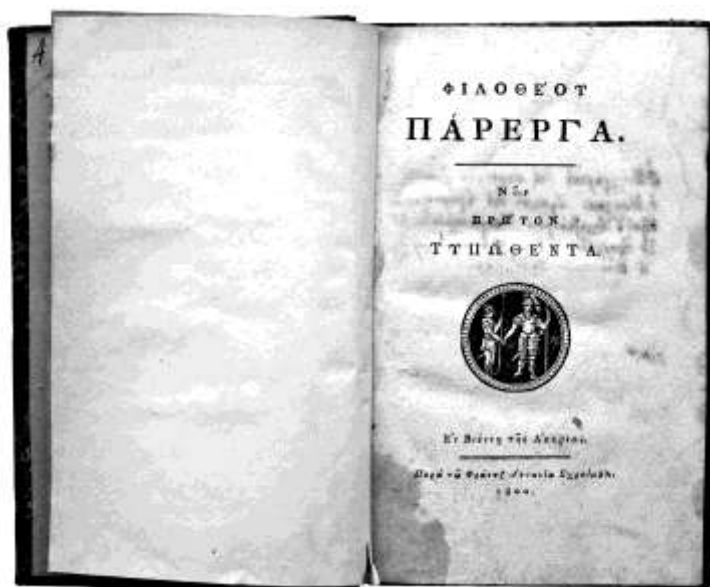

Fig. 14. Nicolae Mavrocordat, *Philotheou Parerga*, Viena, 1800 – Foaia de titlu / Title page.

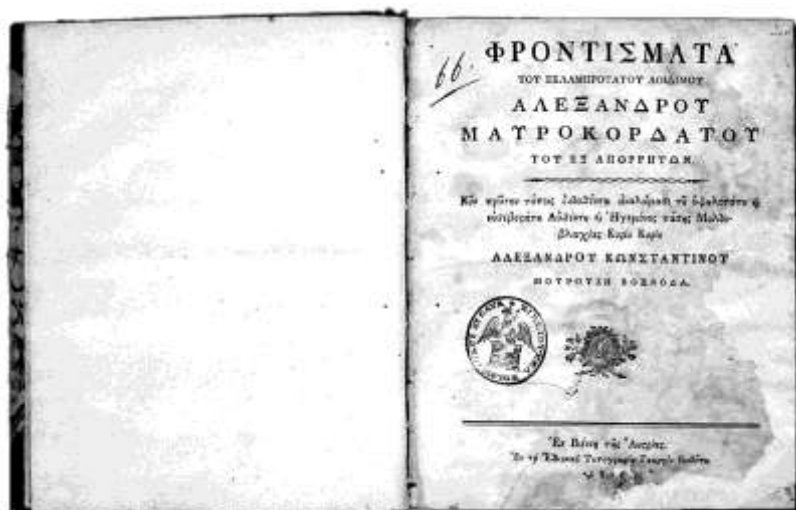

Fig. 15. Alexandru Mavrocordat Exaporitul, *Phrontismata*, Viena, 1805
– Foaia de titlu cu ștampila ex-libris «Biblioteca Colegiului Sf. Sava» /
Title page of ex-libris stamp «Biblioteca College St. Sava».

Fig. 16. *Viețile Sfinților din luna lui Septemvrie*, Neamț, 1807 – Foaia de titlu / *Title page.*

Fig. 19. J. A. Demian, *Tableau géographique et politique des Royaumes de Hongrie, D'Esclavonie, De Croatie et de la grande principauté de Transylvanie*, Paris, 1809 – Foaia de titlu / Title page.

Fig. 20. *Viețile Sfinților din luna lui Octovrie*, Neamț, 1809 – Foaia de titlu / Title page.

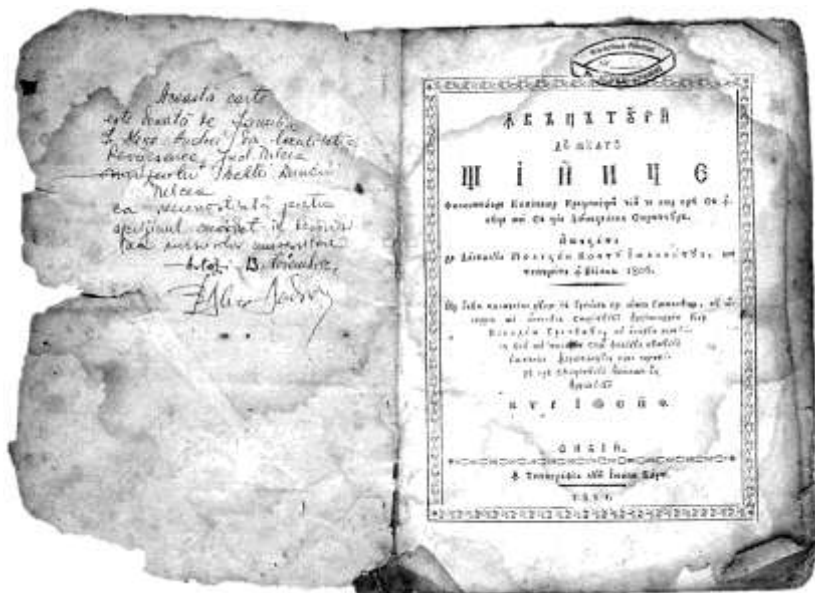

Fig. 21. Polyzois Kontos, *Învățăture de multe științe*, Sibiu, 1811
– Foia de titlu și însemnare / Title page and note.

Fig. 22. *Viețile Sfinților din luna lui Decemvrie*, Neamț, 1811 – Foia de titlu / Title page.

Fig. 23. *Viețile Sfinților din luna lui Martie, Neamț, 1813 – Foaia de titlu / Title page.*

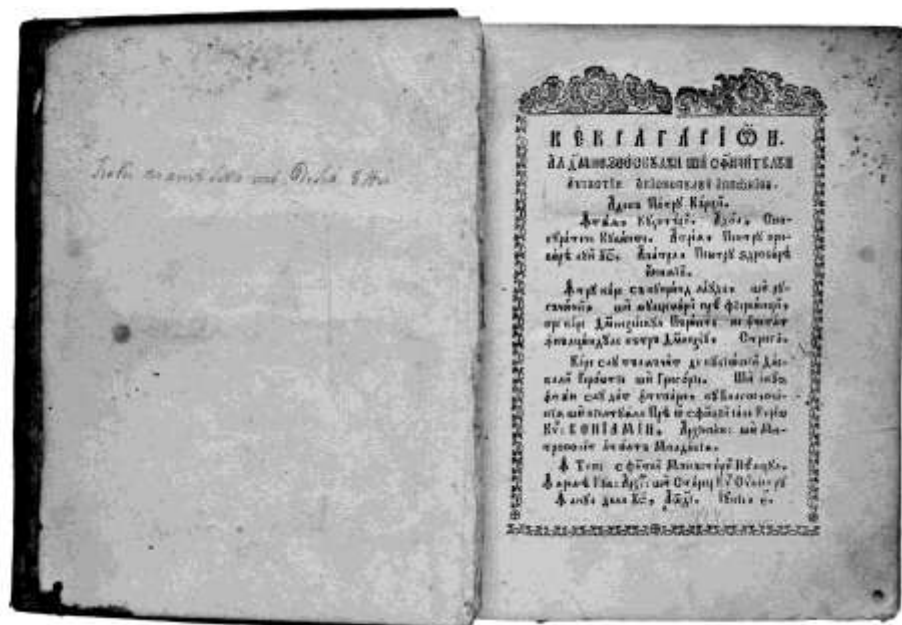

Fig. 24. Sf. Augustin, *Kecragarion*, Neamț, 1814 – Foaia de titlu / *Title page*.

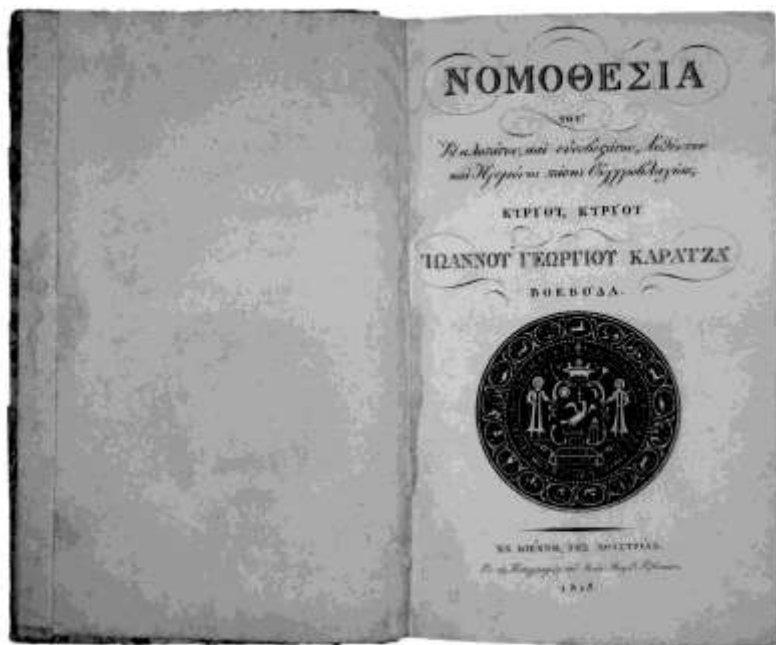

Fig. 27. *Legiuirea lui Caragea*, Viena, 1818 – Foaia de titlu / *Title page*.

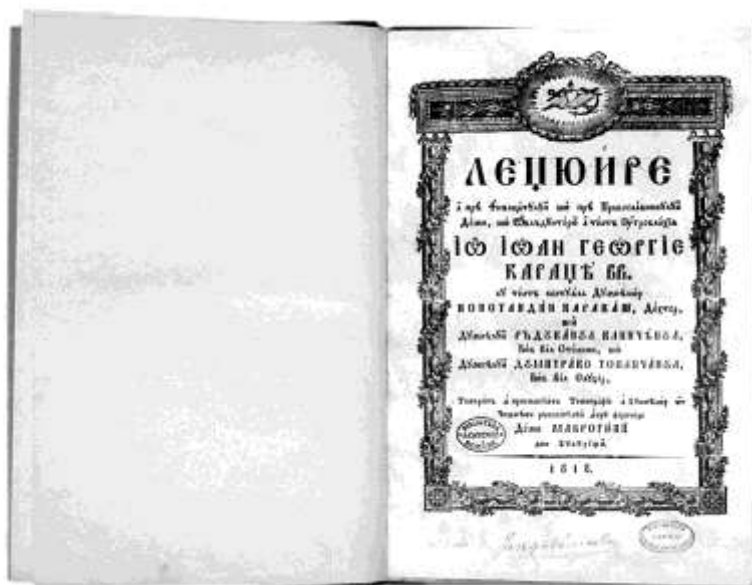

Fig. 28. *Legiuirea lui Caragea*, București [Brașov], 1818 – Foaia de titlu / *Title page*.

Fig. 29. *Acatist*, Buda, 1819 – Foaia de titlu / Title page.

Fig. 30. *Acatist*, Râmnic, 1819 – Foaia de titlu / Title page.

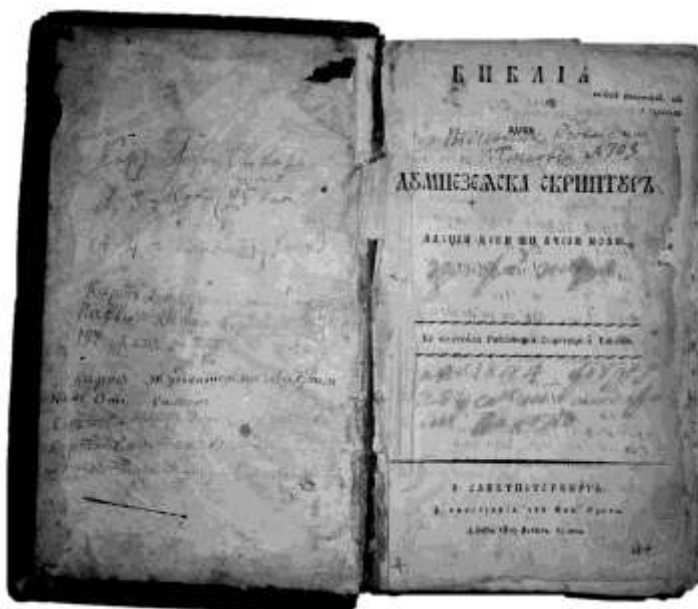

Fig. 31. Biblia V.T. N.T., Sankt Petersburg, 1819 – Foaia de titlu / Title page.

Fig. 32. Biblia N.T., Sankt Petersburg, 1819 – Paginile 212-213 / Pages 212-213.

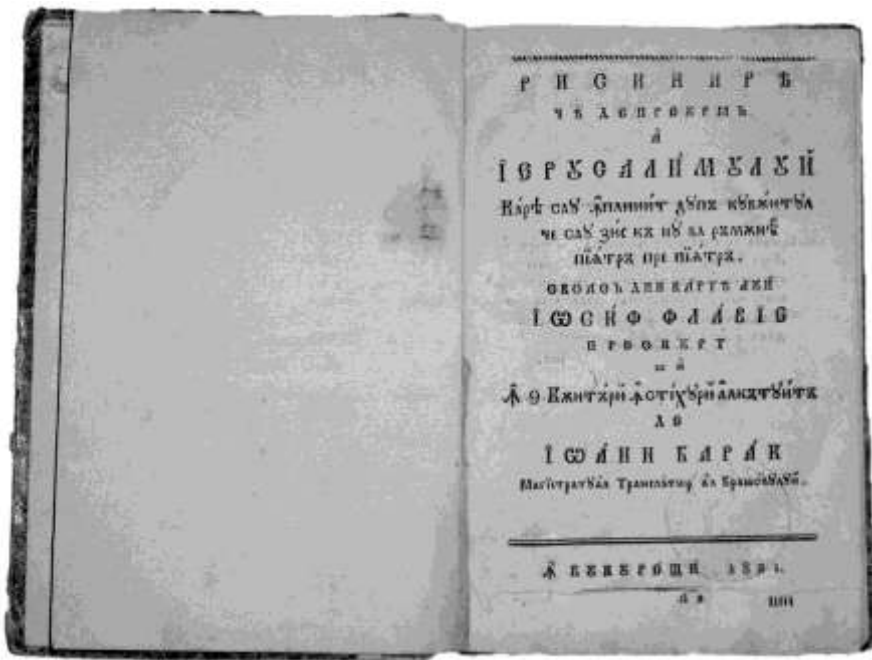

Fig. 33. Ioan Barac, *Risipirea cea de pre urmă a Ierusalimului*, București, 1821
– Foaia de titlu / Title page.

Fig. 34. Dimitrie Cantemir, *Descrierea Moldovei*, Neamț, 1825 – Foaia de titlu / Title page.

Fig. 35. Dinicu Golescu, *Însemnare a călătoriei mele*, Buda, 1826
– Foaia de titlu cu semnătura lui Perpessicius / Title page with signature's Perpessicius.

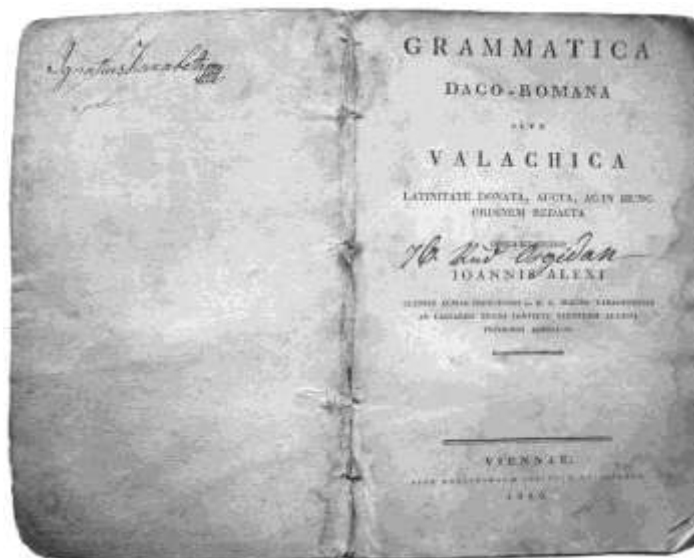

Fig. 36. Ioan Alexi, *Grammatica Daco-Romana sive Valachica*, Viena, 1826
– Foaia de titlu / Title page.

Fig. 37. J. G. Heineccius, *Elemente de filozofie, logică și etică*, Buda, 1829 – Foaia de titlu / Title page.

Fig. 38. P. Vasici-Ungureanu, *Antropologia*, Buda, 1830 – Foaia de titlu / Title page.